

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY ROMŮ
V ČR**

Autor práce: Libor Hyšpler, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění.

Libor Hyšpler

Tímto bych chtěl velice poděkovat vedoucímu práce doc. Dr. Mgr. Lubomíru Pánovi, Ph.D. za velmi profesionální metodické vedení při zpracování této bakalářské práce.

ABSTRAKT

HYŠPLER, L. *Sociálně vyloučené lokality Romů v ČR: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. 62 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.

Klíčová slova: Romové, sociálně vyloučená lokalita, zvyky, tradice, mentalita, romská problematika, majoritní společnost, sociální vyloučení

Bakalářské práce vychází ze zjištěných informací z odborné literatury zabývající problematikou Romů, ve zjednodušené podobě popisuje historii, zvyky, tradice Romů a základní problematiku vzniku sociálně vyloučených lokalit. Dále vysvětluje důležité pojmy týkající se romské problematiky, popisuje v minulosti navržená řešení, která se týkají tohoto tématu. Bakalářská práce by měla být návod, pomocník a průvodce pro všechny osoby, firmy, organizace, státní správu, ale i pro širokou veřejnost, k lepšímu pochopení mentality a historie Romů, odstranění určitých předsudků a získání dalšího pohledu na řešení otázek a problémů, které se týkají sociálně vyloučených lokalit Romů v České republice.

ABSTRACT

HYŠPLER, L. *Socially excluded Roma localities in the Czech Republic: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2013. 62 p.
Supervisor: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.

Key words: Gypsies, socially disassociated locality, habits, tradition, mentality, gypsy problems, majority society, social disassociation

The bachelor work is based on the findings from literature dealing with gypsy problems, there is in simplified picture the description of the history, the habits, gypsy traditions and basic problems of the origin of socially disassociated localities. The work following explained important notions regarding gypsy issues, describes proposed solutions in the past. The bachelor work should be the helpful guidance for all persons, companies, organizations, public institutions, but also for wide society for better mentality understanding of gypsy mentality and history, removal of specific prejudices and for gaining further pictures of gypsy issues solutions which are related to socially disassociated localities in Czech Republic.

Obsah

Úvod	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Historie a původ Romů	12
2.1 Základní struktura romského etnika a mentalita Romů.....	13
2.2 Pojem etnická a subetnická skupina, normy chování a zvykové právo	14
3 Tradiční způsob života Romů na území bývalého Československa od roku 1918 do roku 1945.....	17
3.1 Moravští a čeští Romové	17
3.2 Němečtí Romové	18
3.3 Život Romů po roce 1945	19
3.4 Migrace Romů ze Slovenska po druhé světové válce do roku 1948.....	20
4 Situace Romů po roce 1948.....	25
4.1 Realizace asimilačního projektu romského obyvatelstva.....	26
4.2 Organizovaný rozptyl romského obyvatelstva	27
4.3 Nový projekt – mostecký Chánov	29
5 Romové v České republice po roce 1989	31
5.1 Školství a vzdělanost	32
5.2 Lichva.....	33
5.3 Právní povědomí.....	33
5.4 Bydlení	34
6 Sociální vyloučení a sociálně vyloučená lokalita.....	36
6.1 Pojem sociálního vyloučení a sociálně vyloučená lokalita	36
6.2 Sociálně vyloučená lokalita Předlice v Ústí nad Labem	37
7 Výzkum v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v Ústí nad Labem	40
7.1 Cíl výzkumu	40
7.2 Metodologie výzkumu	40
7.3 Formulace hypotéz	41
7.4 Základní charakteristika zkoumaného souboru respondentů	41
7.5 Výsledky dotazníkového šetření	43
7.6 Shrnutí výzkumného šetření	52
7.7 Ověření stanovených hypotéz	52
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	56

Seznam tabulek a grafů	58
Seznam příloh	59

Úvod

Téma bakalářské práce „Sociálně vyloučené lokality Romů v ČR“ jsem si zvolil z důvodu, že problematika týkající se sociálně vyloučených lokalit je v současné době velice aktuální a mediálně velmi sledovaná nejen našimi médii, ale v poslední době také i zahraničními zpravodaji. Vzhledem k narůstajícím problémům, které vznikají v těchto lokalitách, ale také z důvodu, že tento problém se netýká pouze určité oblasti, ale je to problém, který se vyskytuje na celém území České republiky a zvýšenou migrací Romů v posledních deseti letech se tento problém dostává i do zahraničí. Většina obyvatel žijících v dnešní době v sociálně vyloučených lokalitách jsou Romové. A proto je nutné se v bakalářské práci zaměřit hlavně na tuto skupinu obyvatel. Romové jako národ mají velmi zajímavou a bohatou historii, která začíná již v jejich původní zemi v Indii a je důležité se s touto historií seznámit. První historické zmínky o pohybu Romů na území České republiky jsou z 19. století. Z počátku jsou zaznamenávány pouze kočovné skupiny, které se později začínají usazovat a zakládat romské osady. V mnohých případech se zapojují do běžného způsobu života. Sociálně vyloučené lokality tak jak je známe z dnešní doby začínají vznikat na našem území po konci druhé světové války a začínající vlně migrace Romů ze Slovenska. Po roce 1989 se problémy spojené se sociálně vyloučenými lokalitami dostávají do podvědomí široké veřejnosti, která však v této době není připravena na kontakt s touto minoritní skupinou. Toto téma jsem si zvolil z také z důvodu, že již deset pracuji jako příslušník Policie České republiky a každý pracovní den se dostávám do styku s obyvateli těchto vyloučených lokalit, nejen jako řadový policista při běžném výkonu služby, ale také jako člen pořádkové jednotky Policie České republiky tzv. Těžkooděnci. Tyto jednotky jsou nasazovány v případech, kdy běžný způsob služby je nedostatečný a není schopen zajistit veřejný pořádek. V poslední době se 90 % nasazení těchto jednotek týká řešení konfliktů vzniklých v sociálně vyloučených lokalitách. Dle mého názoru není tomuto naléhavému tématu dnešní doby věnována adekvátní pozornost jak ze strany samosprávy, tak i ze strany vládních orgánů.

Česká republika nikdy v minulosti nebyla zemí, ve které by vedle sebe žilo několik odlišných kultur a tudíž se o naší společnosti nedá hovořit o jako multikulturní. V případech, kdy se nějaká menší skupina určitého etnika na našem území v minulosti usadila, podařilo se jí vždy velmi rychle přizpůsobit se životními podmínkami majoritní společnosti. Toto se nedá bohužel říci o Romech, kteří zde žili nebo na naše území přicházeli během doby. Největší vliv na současný životní styl a úroveň Romů má

komunistický režim, který nebyl schopen za 40 let svého trvání vyřešit problematiku Romů a to ani za pomoci síly a různých jiných metod používaných v této době.

Situace v dnešních sociálně vyloučených lokalitách je velmi intenzivně sledována všemi médii a této pozornosti využívají v poslední době silně sílí extremistické skupiny jak ze strany levice, tak i ze strany pravice ke svému zviditelnění na veřejnosti a z této situace vzniká další nezanedbatelný problém. Násilí a pouliční boje, které propukají mezi skupinami demonstrujících a obyvateli těchto vyloučených lokalit během svolávaných demonstrací, mají upozornit na neutěšenou situaci v okolí těchto lokalit, jako je zvýšená drobná kriminalita, problémy spojené s drogami a alkoholem a neustálé narušování veřejného pořádku a řádného soužití mezi obyvateli.

Obsahem bakalářské práce je historie Romů v České republice, jejich zvyky a tradice, na kterých je založen tradiční způsob života této minoritní skupiny, struktura hierarchie Romů, základní problematika sociálně vyloučených lokalit, přístup k těmto lokalitám a řešení této neutěšené problematiky.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je zjistit základní příčiny vzniku problémových sociálně vyloučených lokalit Romů v České republice, zhodnotit zjištěné základní problémy, které následně vedou k sociální exkluzi obyvatel v ní žijících, navrhnout možné způsoby řešení tohoto problému. Objasnění historie a původu Romů, který má významný podíl v identitě této minoritní skupiny, je základem jejich dnešního způsobu života a opírá se o základní principy tradičního způsobu života romské majority. Život Romů je ve velké většině oblastí běžného způsobu života zcela odlišný od života majoritní skupiny obyvatelstva a většina obyvatelstva České republiky tuto historii a původ Romů nezná, nebo se odmítá s touto otázkou, která je ve společnosti velmi aktuální, seznamovat. Tyto neznalosti a odlišnosti mohou být zdrojem konfliktů mezi oběma skupinami obyvatel. Možnost poznání romské mentality a seznámení se se základními zvyky, tradicemi, historií, kulturou, sociálním a mentálním rozpoložením této minoritní skupiny obyvatelstva by mohla vést k pochopení jejich současných životních problémů, které jsou podstatnou překážkou pro jejich plnohodnotné začlenění do života majoritní skupiny obyvatelstva.

Pro zpracování bakalářské práce je využita analýza sekundárních dat a dokumentů, které jsou dostupné k problematice sociálně vyloučených lokalit. Jedná se zejména o výzkumné zprávy a sborník z konferencí. Informace k historii romského obyvatelstva a základní teoretické poznatky jsou čerpány z odborných publikací uvedených v seznamu použité literatury. Základním pramenem, z kterého jsem čerpal při psaní bakalářské práce, je publikace Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989 autorky Niny Pavelčíkové, která se tomuto tématu věnuje velmi podrobně a sama čerpá z velkého množství zdrojů. Neopomenutelným pramenem dalších údajů a poznatků ke způsobům začleňování romského obyvatelstva do majoritní společnosti jsou i elektronické zdroje.

V další části práce je vyhodnocen výzkum, který byl proveden formou dotazníku, který byl sestaven na základě poznatků zjištěných v odborných publikacích, PELIKÁN, J., *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*,¹ PÁNA, L., *Vztah české majority a národnostních menšin v jihočeském kraji*,² PRŮCHA, J., *Pedagogický*

---

¹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha, 2007, 270 s.

² PÁNA, L. *Vztah české majority a národnostních menšin v jihočeském kraji*. Dobrá Voda u Českých Budějovic, 2007. 193 s.

výzkum: Uvedení do teorie a praxe,³ DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.*⁴

Výzkum byl proveden u obyvatel žijících v jedné z největších a nejproblémovějších sociálně vyloučených lokalit v České republice v Ústí nad Labem v části Předlice, kdy obyvatelstvo této sociálně vyloučené lokality je složeno převážně z Romů a to až z 90 %. Tento výzkum má zjistit celkovou strukturu romského obyvatelstva žijícího v této sociálně vyloučené lokalitě, kvalitu jejich životní úrovně a zmapovat problémy, které ovlivňují život romských rodin.

Na základě výsledků tohoto dotazníkového šetření byly zjištěny základní příčiny problémů života v sociálně vyloučených lokalitách v České republice a budou navrhnutá konkrétní řešení, která by vedla k eliminaci nežádoucích jevů v těchto lokalitách, ke zmírnění jejich dopadů a pomoci obyvatelům problémových lokalit se začleněním do běžného způsobu života v České republice a z tohoto vyplývající postupný zánik sociálně vyloučených lokalit.

---

³ PRŮCHA, J. *Pedagogický výzkum: Uvedení do teorie a praxe.* Praha, 1995, 132 s.

⁴ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.* Praha, 2000. 374 s.

2 Historie a původ Romů

Všechny skupiny romského obyvatelstva Evropy (a dnes také dalších částí světa) spojuje jejich teritoriální původ, který je odlišuje od ostatních obyvatel zejména charakteristickými znaky antropologickými, ale také zvláštním způsobem organizace společenství. Složitý systém vztahů uvnitř odlišného kulturního okruhu je předmětem mnohostranných důkladných analýz zejména etnologických a sociologických vědních oborů. K jeho prostudování je možno doporučit speciálně zaměřený okruh literatury.⁵

V současné době již není pochyb o tom, že romské etnikum pochází z Indie, kde dosud žijí příbuzné skupiny obyvatel. Jednotlivé vlny exodu Romů z původních působišť (pravděpodobně převážně v severozápadní, event. střední části západní poloostrova) probíhaly někdy v prvním tisíciletí našeho letopočtu a jeho původy nejsou zcela jasné. S indickým původem je spojena tmavá barva pleti, oční duhovky a vlasů a další charakteristické znaky od Evropanů odlišného antropologického typu: poměr trupu a končetin, rysy obličeje, často se uvádějí také odlišné charakteristiky sérologické. Přitom je ovšem třeba poznamenat, že z antropologického hlediska nepředstavují současní Romové v žádném případě jednotný celek, odlišné znaky, barva pleti a oční duhovky, utváření tělesných proporcí, charakteristiky krevních skupin aj. se naopak uvádějí jako základní rozlišovací znaky jejich jednotlivých etnicky odlišných skupin (u nás např. usedlých a tzv. olašských, původně kočovných Romů).⁶

Kromě vnějších znaků je všem skupinám Romů společný jejich původní jazyk, jehož základ tvoří dialekty příbuzné s indoevropskými jazyky indického subkontinentu. Během dlouhodobých a složitých migračních pohybů přes Persii, Arménii, balkánské země a ostatní teritorium Evropy ovšem původní romština pojala zejména do své lexikální výbavy množství nových pojmů z jazyků těch etnik, přes jejichž území její nositelé procházeli. V současnosti je jazyk nejen pojítkem, ale i rozlišovacím znakem odlišných romských skupin. Zvláštností romštiny oproti běžným evropským jazykům je bezesporu skutečnost, že neměla až do 20. století písemnou, a tedy ani spisovnou podobu.⁷

---

⁵ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-198*. Praha, 2004, s. 9.

⁶ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc, 1999, s. 9-12.

⁷ KOLEKTIV AUTORŮ MUZEA ROMSKÉ KULTURY. *Romové - O Roma, Tradice a současnost - Angodez the akának*, Brno, 1999, s. 15.

2.1 Základní struktura romského etnika a mentalita Romů

Je nutné konstatovat, že způsob života romských komunit je založen na základech rodové společnosti. Skutečnost je ovšem komplikovanější, neboť starobylé tradice romského etnika mají své kořeny ve svébytné, po staletí přísně respektované stratifikaci společnosti, diametrálně odlišné od historických společenských formací evropských. Je to systém kast, jehož součástí byli Romové ve své pravlasti Indii. Jeho podstatou je rozdělování obyvatelstva do uzavřených, od sebe výrazně izolovaných skupin, z nich každá má ve společenské hierarchii své místo (sociální a profesní status). Ale také přesně vymezený úkol, službu vůči ostatním složkám společnosti. Ta spočívá ve výkonu přesně vymezené fyzické práce, nebo i zaměstnání, event. provozování hudby, zábavných, léčitelských a jiných aktivit, děděných z generace a generaci.⁸

S přežíváním rysů tradičního sociokulturního systému bezprostředně souvisí místo rodiny a příbuzenstva v každé romské komunitě, každé uzavřené romské společenství představovalo soubor složitých příbuzenských vztahů. Jeho základem byly vícegenerační rodiny (ty zpravidla žily pohromadě v jednom obydlí, případně v několika sousedních). Kromě dlouhodobého soužití několika generací patřila ke zvláštnostem romské rodiny také její specifická demografická struktura. Vyznačovala se vyšším počtem mužů a zejména vysokým podílem nejmladších skupin. Kdy toto bylo způsobeno nižším věkem dožití dospělého člena rodiny. Každý člen rodiny v ní měl své pevně vymezené místo. Dominantní, rozhodovací postavení měl nejstarší muž.⁹

Z hlediska mentální zvláštnosti Romů je nutné upozornit na jejich podléhání citovým zvrátům a náladám, nestálost, nepevnost volních a intelektových podnětů. I to je ovšem třeba posuzovat v širších souvislostech historických a společenských podmínek, které vnější projevy chování jednotlivců i skupin ovlivňovaly. Jako většina jižních etnik se vyznačují velmi vznětlivým temperamentem, jejich způsob komunikace je hlučný, pro okolí často obtížně přijatelný, je doprovázen divokou gestikulací, která snadno přejde do slovního, příp. i fyzického napadání. Stav excitace však mizí stejně rychle jako vznikl a nemusí mezi účastníky zanechat rozladění či dokonce nepřátelství. V příbuzenských vztazích (např. děti vůči matce) stejně jako v uměleckém projevu a často i v přijímání cizích osob, jež vzbudily důvěru, se projevuje mimořádná, okázale navenek projevovaná citovost. Příslušníci romského etnika bývají také často označováni jako „děti okamžiku“, vnímající pouze přítomnost. Tato vlastnost souvisí zřejmě s jejich

⁸ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-198*. Praha, 2004, s. 11.

⁹ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*. Karviná, 2007, s 18.

tradiční pozicí v majoritní společnosti, nikdy nevlastnili půdu ani na ní nepracovali, po staletí byli psanci, vyháněni a pronásledováni drastickými tresty a samozřejmě s celkovým způsobem života, provázeným obavami o přežití. Přítomnou chvílí je nutno maximálně využít, peníze rychle utratit, jiný majetek užít, budoucnost je velmi nejistá. Proto nemá smysl např. hromadění zásob (není pro ně ani vhodný prostor). Vnímání minulosti i budoucnosti samozřejmě ovlivňuje také již zmíněný bezpísemný charakter kultury, který sebou nese odlišné vnímání času, absenci „historické paměti“ přesněji kotvené do časově vymezených intervalů.¹⁰

2.2 Pojem etnická a subetnická skupina, normy chování a zvykové právo

V jednotlivých pokusech o definice pojmů užívaných při označování a charakteristice odlišných skupin romského etnika dochází často ke směšování nesourodých principů. Tradiční romská společenství od sebe dělily rituální a sociálně profesní přehrady. Příslušníci jednotlivých skupin používali pro své odlišení od jiných kastovní zařazení (Lavuteri – hudebníci, Lovari – překupníci koní apod.), případně i rodová jména odvozená od předků (Ferkošti, Markošti). Etnonyma obecnějšího charakteru vztahující se na etnický celek měla buď význam „člověk“ (Manuš, Rom), nebo se opírala o odlišení podle barvy pleti, či vycházela z geografického názvu místa původu, v každém případě pocházela z původního romského dialektu. V Evropě dnes běžně užívaná pojmenování odvozená od řeckého základu Athinganoi (Cikáni, Zigeunerap.) či latinského Aegyptius (Gypsies, Gitanos) vznikla na základě vesměs mylných představ majoritního obyvatelstva o původu, resp. příslušnosti romských migrantů. V průběhu migrací po Evropě se začala používat navíc (jak samotnými romskými skupinami, tak i majoritou) pojmenování, která odlišují Romy zpravidla podle regionů, jimiž prošli nebo v nichž se usadili – olašští čili valašští podle rumunské Valachie, Ungrika – Rumungri neboli maďarští, dále němečtí, slovenští a další Romové. Z tohoto důvodu není možno jednotlivá pojmenování směšovat a nebo je dokonce vztahovat na etnické či subetnické skupiny.¹¹

Etické normy romského společenství byly součástí tradice, která se přísně řídila uváděnými rituálními předpisy. Jim podléhal i výběr partnera v rámci zmíněných příbuzenských svazků, zcela vyloučený byl např. incest. V sexuálním chování přežívaly

¹⁰ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-198*. Praha, 2004, s. 13.

¹¹ KOLEKTIV AUTORŮ MUZEA ROMSKÉ KULTURY. *Romové - O Roma, Tradice a současnost – Angodez the akának*, Brno, 1999, s. 9-12.

některé rysy starších rodinných formací (párová rodina), u mužů nebylo výjimkou např. střídání partnerek, v trvalých svazcích však naprosto převažovala monogamie. Představy velké části majority o promiskuitě romských komunit, nevázaném chování rodičů vůči dětem apod. patří do sféry stereotypů. K normám chování úctyhodné romské rodiny patřilo, že se dospělí před dětmi neobnažovali, sexuální styk se odehrával zpravidla mimo osadu. Většinou ve volné přírodě nebo v nepřítomnosti nejmenších dětí.¹²

Odlišně od majority vnímalo tradiční romské společenství nedotknutelnost vlastnictví a některé další zákonné normy psaného práva. Mezi lidmi žijícími na nízké sociální úrovni převažovaly vztahy vzájemné výpomoci nad vztahy majetnickými. S člověkem v nouzi, bez ohledu na jeho původ nebo společenské zařazení, se romská rodina dělila i o poslední skývu chleba a neodmítla mu útočiště. Typické je i to, že původní romské dialekty neznají význam slova krádež: člověk se prostě snaží získat to, co potřebuje. V době nouze byla krádež či žebrota zaměřená na příslušníky „cizích“ skupin pro mnohé Romy doplňkovým zdrojem obživy. Olašské komunity oceňují „šikovnost“ kapesních zlodějek, jejich schopnost nepozorovaně okrást kolemjdoucího jako kladnou vlastnost. Léta represí naučila mnohé Romy obcházet majoritní zákony, např. v pohádkách a příbězích se často opakuje motiv mazaného Cikána, kterému se podařilo oklamat „gádže“. Prohřešky proti zvykovému právu kolektivu posuzovala v romské komunitě rada starších, příp. i ostatní její členové. U olašských rodin přežívá tzv. kris (zasedání rodového soudu) dodnes. Rozhodnutí o vině může mít za následek nejtěžší trest, vyloučení z komunity. Bez ní nemohl odsouzený přežít. V případě porušení rituálních tabu stihlo viníka všeobecné opovržení a pokles společenského statusu. Pokud ovšem překročil předpisy majoritního právního systému a stal se obětí pronásledování policejních složek či justice, měla jeho komunita tendenci jej chránit. Toto střetávání s majoritním právem mělo pro romské příslušníky až do 19. století zpravidla tragické následky, represe však kriminalitu spíše stupňovaly. Moderní evropský právní systém sice postupně perzekuci a represe zmírňoval, mnohé jeho předpisy byly však pro většinu Romů těžko pochopitelné a nepřijatelné. I v období po roce 1945 představovala romská kriminalita (zejména ty její formy, které jsou typické pro část kočovných skupin) problém, který trvale narušoval soužití Romů s majoritou a snahy o jejich „převýchovu“.¹³

---

¹² PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 17.

¹³ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná 2007, s. 10.

Znát nebo poznat historii a původ Romů je základním předpokladem pro každého jedince majoritní skupiny obyvatelstva, který chce poznat a pochopit. Protože bez poznání a seznámení se s minulostí nelze plánovat budoucnost.

3 Tradiční způsob života Romů na území bývalého Československa od roku 1918 do roku 1945

3.1 Moravští a čeští Romové

Do konce druhé světové války nejsou na našem území zaznamenány větší zkušenosti každodenního soužití mezi českou majoritou s romskými komunitami. Převážná část romského etnika, ať už se jednalo o menší romské osady nebo jednotlivé rodiny žijící v tu dobu na našem území, se převážně vyskytovala na území jižní a jihovýchodní Moravy, kde probíhal proces postupného usazování. Větší část této komunity přežívala většinou na okraji majoritní společnosti a byla na nejnižším stupni sociálního žebříčku. V průběhu 20. století se objevují první pokusy o vytvoření právního nařízení, které by vedlo k trvalému usazení Romů, např. „*dne 22. 12. 1920 Městský úřad v Čermné požádal předsednictvo poslanecké sněmovny, aby bylo vydáno nařízení k trvalému usazení všeho romského obyvatelstva. Tím byl poskytnut podnět k vypracování osnovy zákona o omezení tuláctví a zahálčivého života, který měl mj. znemožnit pohyb potulných a kočovných Romů. Osnova byla vypracována září 1921 a rozeslána k připomínkovému řízení v únoru 1922, k jejímu projednání a schválení však nedošlo*“¹⁴. Další pokus o integraci Romů do struktur majoritní společnosti je přijetí zákona č. 117 z roku 1927 o potulných Cikánech,¹⁵ ke kterému byla vydána i prováděcí nařízení, čímž praktická stránka řešení této problematiky získala jasnou podobu, např. pravidelná docházka dětí do školy, částečná míra sociální i společenské soudržnosti dospělých Romů, častější i užší kontakty s majoritní skupinou obyvatelstva. Tyto vztahy se projevují především v pracovních vztazích, smíšených sňatcích, zapojením i do politického života. Jeden z typických příkladů, na kterém lze tuto integraci ukázat, je rodina Danielových a Malíkových pocházejících z Oslavan u Brna. Ludvík Daniel se v pracovní kariéře dopracoval na post mistra Západomoravských elektráren a své děti vedl k řádnému životu a umožnil jim také vystudovat. Jeho syn Antonín se později stal středoškolským učitelem a po ukončení druhé světové války proslul jako romský aktivista. Jeho druhý syn Šimon pracoval jako důlní na dole Nosek, k maturitě dostudovala také jedna z jeho čtyř dcer, která se později stala úřednicí národního výboru, další tři dcery uzavřely smíšené sňatky.¹⁶

¹⁴ NEČAS, C. *Historický kalendář, Dějiny českých Romů v datech*, Olomouc, 1997, s. 53-54

¹⁵ Zákon č. 117/1927 Sb., o potulných Cikánech

¹⁶ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 18.

Ve 20. století pracuje většina romského obyvatelstva jako nádeníci, pomocní dělníci, trhovci, jednotlivci provozovali výnosný trh s dobytkem. Tento způsob obživy a ustoupení od tradičních řemesel byl způsoben v důsledku industrializace. Způsobem života, bydlením, demografickými charakteristikami a přežívajícími tradičními zvyklostmi se ovšem většina z nich nelišila od usedlého romského obyvatelstva ze slovenského pomezí, s nimiž byla často spjata příbuzenskými vztahy. Mezi sebou používali Romové svůj vlastní a pro určitou oblast a skupinu charakteristický dialekt, naopak při komunikaci s majoritní skupinou používali nářečí majoritní skupiny, které se postupně stávalo řečí i pro komunikaci uvnitř romské komunity.¹⁷

3.2 Němečtí Romové

Němečtí Romové žijící na našem území tvořili zvláštní a svým způsobem uzavřenou skupinu obyvatelstva, byly to vesměs kočovné skupiny a rodiny zabývající se komediantstvím, provozující kolotoče a jiné zábavné podniky, zdrojem obživy této skupiny romského obyvatelstva bylo také překupnictví. Původ této skupiny Romů, žijících na našem území, lze předpokládat ze sousedních německých oblastí. Tito tzv. němečtí Romové žili v celé oblasti střední Evropy v těsné blízkosti původního německého obyvatelstva. Od jiných skupin Romů se zpravidla odlišovali příjmením a to tak, že tato příjmení byla zapisovaná německým pravopisem, jejich jazyk byl také odlišný od všech ostatních skupin Romů. V případě, že tyto Romové měli trvalé bydliště, soustřeďovali se zpravidla v příhraničních oblastech Čech a Moravy. Celkový počet německých Romů nelze přesně zjistit a to z důvodu, že v této době je úřady neevidovali samostatně.¹⁸

V roce 1940 je proveden soupis romského obyvatelstva žijícího na území protektorátu Čechy a Morava, kdy je evidováno 6540 Romů.¹⁹ Údaje zjištěné při sčítání obyvatelstva bývají podhodnocené a proto pro přesnější a věrohodnější odhad skutečného počtu romského obyvatelstva žijícího v této době na našem území většinou nepoužitelný. V tomto případě tomu však není, protože i Pavelčíková uvádí, že počet Romů žijících na našem území se v této době pohyboval kolem 6000 osob.²⁰ Během druhé světové války se malá část Romů zachránila, většinou díky pomoci rodin ze Slovenska nebo přátel, většina romského obyvatelstva byla ovšem deportována do

---

¹⁷ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 11.

¹⁸ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 19.

¹⁹ MANN, A. B. *Romský dějepis*, Praha, 2001, s. 14.

²⁰ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 19.

pracovních táborů nebo koncentračního tábora v Osvětimi. Holocaust, který proběhl během druhé světové války, většina z nich nepřežila. Z koncentračních táborů se vrátilo podle zjištěných informací kolem 600 - 1000 českých a moravských Romů.²¹

3.3 Život Romů po roce 1945

Po ukončení druhé světové války se v celé Evropě dává do pohybu velká skupina obyvatelstva. Určitou částí této skupiny jsou i Romové. Důvodem pohybu těchto obyvatel určitých zemí je pokus o nalezení nového a lepšího místa pro život. Tyto přesuny celých rodin jsou v určité části dobrovolné. Je však nutné zde uvést i koordinované a úřady řízené repatriace, reemigrace. Repatriace se týkala samozřejmě malých skupin romského obyvatelstva, které přežily holocaust a postupně se vracely z koncentračních táborů či z úkrytů do svých původních domovských obcí a měst. Tato skupina romského etnika nebyla, jak jsem již uvedl, ve velkém počtu a jednalo se pouze o několik stovek lidí a tudíž jejich vliv na prvotní obsazování oblastí, které v této době opouští německé obyvatelstvo, je zcela zanedbatelný. V dalších měsících se ovšem do takto opouštěných oblastí a v určitých místech i do celých regionů přesouvá velké množství převážně slovenských Romů.²²

Během osidlování opuštěných oblastí romským obyvatelstvem a bylo zde poměrně jedno, zda se jednalo o původní Romy vracející se z koncentračních táborů, nebo o nově přicházející Romy ze Slovenska, byla většinou reakce majoritní skupiny obyvatel ve většině těchto oblastí s negativním ohlasem. Majoritní skupina poukazuje na rizika, která jsou spojena s příchodem romského etnika, ať už se jedná o problematiku drobné kriminality, která je spojena s touto skupinou obyvatel, ale také nezačleňování se běžného způsobu života majority a parazitování na majoritní skupině. Zde je nutné uvést příklad několika obcí jihomoravského Slovácka, kdy tyto obce zaslaly na Zemský národní výbor v Brně petici, v níž vyslovovaly obavu z příchodu Romů a navrhovaly soustředit romské obyvatelstvo do jedné či několika obcí v pohraničí.²³

Na druhou stranu je nutné také uvést příklady, kdy zprávy různých obcí uvádějí, že romští navrátilci z koncentračních táborů se velmi brzy zapojili do pracovního procesu a vedli řádný život. Většina problémů a stížností se během roku 1946 ke spokojenosti všech zainteresovaných stran řádně vyřešila a vůči původním romským

²¹ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 14.

²² MANN, A. B. *Romský dějepis*, Praha, 2001, s. 35-37.

²³ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 23-24.

obyvatelům žijícím na našem území se v průběhu další doby nové námitky neobjevují. Většina problémů týkající se soužití majoritní skupiny a romského etnika se naopak týká slovenských Romů, kdy majoritní skupina obyvatel uvádí, že „naši“ čeští Romové jsou pracovití a spořádaní a žijí stejným způsobem života jako příslušníci majority.²⁴

3.4 Migrace Romů ze Slovenska po druhé světové válce do roku 1948

Po ukončení druhé světové války se situace Romů žijící na území Slovenska vyvíjela velmi nepříznivě. Již během války se situace Romů velice rychle zhoršovala, v následující době po konci války je země silně poničena následky bojů a obyvatelé se s velmi velkými problémy snaží zemi uvést zpět do řádného chodu. Infrastruktura, průmysl, zemědělství a většina pracovních příležitostí byly silně ovlivněny právě skončenou válkou. Podle úředních odhadů se celkový počet Romů na Slovensku zvýšil od roku 1938 z 32 000 evidovaných osob na 70 000 osob v roce 1945. Většina z tohoto počtu romského obyvatelstva v této době žije na východě Slovenska, kde ztratili původní domovy a veškeré prostředky k životu.²⁵

V této době dochází na českém území k poválečnému odsunu německých obyvatel. Vzhledem k tomu, že odsun se týkal většiny obyvatel, kteří v té době obývali většinou příhraniční oblasti, zůstalo v těchto oblastech velké množství neobydlených domů a ostatního nemovitého majetku. Během roku 1946 se začíná s obnovou poničené infrastruktury a hospodářství, státní orgány se shodly na tom, že na tuto obnovu je zapotřebí velké množství pracovních sil a to i bez jakékoliv pracovní kvalifikace, tyto pracovní síly byly zapotřebí jak v řadách soukromých firem, také ale v zemědělství a lesnických podnicích. Této pracovní příležitosti využila velká skupina slovenských Romů, která byla zanedlouho následována ještě větším počtem slovenských Romů následujících většinou své příbuzné, kteří již v Čechách pracovali a informovali je o velkých možnostech získání nového zdroje obživy.²⁶

V regionu Ústí nad Labem se odsun týkal 98 % německého obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že v oblasti se nachází většinou pouze průmyslová výroba, i zde vzniká velmi citelný problém nedostatku pracovní síly a z tohoto důvodu jsou do oblasti severních Čech řízeně stěhováni Romové ze slovenských osad.²⁷ Po prvotním úspěchu

---

²⁴ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 24.

²⁵ Státní ústřední archiv Praha. F. Ministerstvo práce a sociální péče 1945-1952, k. 400, inv. Č. 837, f. Ministerstvo zahraničních věcí - výstřížkový archiv II, k. 267, sign. N 9.

²⁶ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 25.

²⁷ BROŽ, M., a kol. *Kdo drží Černého Petra*, Praha, 2007, s. 64.

získání pracovních sil státní orgány ovšem zjišťují, že s příchodem Romů se Slovenska vznikl nový a mnohem větší problém, než byl nedostatek nekvalifikovaných pracovníků, a to kde nově přichozí Romy ubytovat. Státní orgány, zaměstnavatelé a ani pracovní úřady nepředpokládaly, že pokud živitel romské rodiny změní místo svého zaměstnání a přestěhuje se do jiné oblasti, celá jeho rodina ho následuje. Tento problém se v největší míře vyskytl v okolí větších měst, kde dobové zprávy hovoří o desítkách romských rodin žijících v okolí budov určených k demolici nebo také na volném prostranství, kde mezi troskami domů a stavební sutí pobíhají polonahé romské děti a ženy vaří na otevřeném ohni. Problematika kde a jak tyto rodiny ubytovat nebyla jediným problémem. Mezi další problémy patřilo také základní sociální a zdravotní zabezpečení Romů. Na rychlé řešení problémů nebyl v dané době dostatek finančních prostředků a také zde chyběla iniciativa ze strany státních orgánů, kdy ty po zjištění faktického stavu věci a provedeném průzkumu v dotčených oblastech zjistily, že samotní Romové si na svoji situaci nijak nestěžují a berou ji jako snesitelnou, protože byly zvyklí na mnohem horší podmínky.²⁸

Na vzniklý problém reaguje Ministerstvo sociálně péče (MSP) podaným návrhem směrnic schváleným dne 28. 11. 1946 a obsahujícím mimo jiné i požadavek „*očištění pohraničního pásma od cikánů*“. Dalším návrhem řešení problematiky Romů je návrh na zřízení Pracovních táborů pro Romy, návrh vzešel na poradě Zemského národního výboru (ZNV) Praha dne 4. 12. 1945, kde mimo návrhu na zřízení pracovních táborů vzešly další návrhy jako např. zpřísnění evidence romských rodin, vydání zákazu kočování a stěhování zejména potulných, trvale neusazených rodin s dětmi a také, že povolení k pobytu v českých zemích se mělo vydávat pouze skupinám, které tu měly zajištěn pracovní poměr.²⁹

V roce 1946 přebírá odpovědnost za řešení romského problému Ministerstvo sociální péče, které si v této otázce nechává zpracovat posudek od Františka Štampacha, který je v té době uznávaným odborníkem na „*cikánskou problematiku*“. František Štampach upozorňuje na platnost prvorepublikového zákona č. 117/27 o potulných Cikánech a osobách vyhýbajících se práci a doporučil jeho řádné nastudování a dle této platné právní normy poté postupovat. Jako další krok navrhl prověřit soupisy potulných osob pořízených v meziválečném období. Jako jednu možnost řešení tohoto problému je evidenci zcela obnovit a poté tuláky umisťovat do „*pracovních osad*“, které budou

---

²⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc, 1999, s. 84-86.

²⁹ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 26.

vybudovány v těsné blízkosti u míst, kde obyvatelé osad budou následně zaměstnáni. Osady by byly řízeny vlastní rómskou samosprávou dle jejich vlastních tradic. V čele těchto osad by stáli volení starostové (vajdové), kteří by byli odpovědní za pracovní kázeň a morálku v osadách. Rómské děti je možno nejdříve umístit do zvláštních škol a poté do výchovně vzdělávacích ústavů na převýchovu nebo do majoritních rodin.³⁰

MSP posudek Františka Štampacha vzalo na vědomí, ale již v září 1946 dochází k odlišnému postupu MSP, než jaký byl navrhován v posudku. Ministerské nařízení zdůrazňuje, že je nutnost ubytovat Romy, zajistit řádnou školní docházku jejich dětí a zapojit Romy do produktivní práce. Státním orgánům je doporučeno, že Romové si musí vše odpracovat a nic se jim nesmí dávat zadarmo. Další doporučením je fakt, že *„trvalé usídlení a splynutí s domácím obyvatelstvem se považuje za nevhodné a neuskutečnitelné“*, v důsledku tohoto doporučuje MSP národním výborům *zaměstnávat slovenské Romy pouze na přechodnou dobu. Postupem doby Ministerstvo vnitra naopak ruší určitá diskriminační opatření zaměřená vůči Romům a naopak zdůrazňuje nutnost „ochrany Cikánů před nepřátelstvím majoritního obyvatelstva“*.³¹

Během roku 1946 se na Ministerstvu vnitra objevují další návrhy na zřízení pracovních táborů a převýchovných středisek pro Romy. Ministerstvo vnitra se zaobírá myšlenkou využití v tu dobu již nepoužívaných internačních středisek a dalších vojenských internačních objektů. Na základě těchto požadavků *„dne 16. 4. 1947 Ministerstvo sociální péče vypracovalo návrh vládního usnesení, podle něhož všichni Romové, kteří nebyli v trvalém pracovním procesu, nebo svým chováním ohrožovali veřejnou bezpečnost, klid a pořádek, měli být i se svými rodinami koncentrovány v pracovních koloniích, respektive ve výchovných a kárných střediscích a tam rozděleni na převychovatelné a neovladatelné. Po roztrídění měly být rodiny určené k převýchově zařazeny do táborů s vlastní samosprávou, kde by se dospělí zapojili do pracovního procesu a děti povinně navštěvovaly obecnou školu, zatím co neovladatelné rodiny měly být dodány do kárných táborů a z nich postupně odsunovány tam, odkud přišly na československé území.“*³²

Na začátku října 1946 došlo na pokyn Okresního národního výboru (ONV) v Ústí nad Labem k zátahu proti větší skupině Romů, kdy na konci této akce bylo umístěno 97 dospělých a 36 dětí ve zdejším kárném táboře Skřivánčí pole. Základním důvodem této akce byl velký nedostatek nekvalifikovaných dělníků, kteří by se podíleli

³⁰ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 26-27.

³¹ Státní ústřední archiv Praha. F. Ministerstvo práce a sociální péče, k. 400, inv. č. 837.

³² NEČAS, C. *Historický kalendář, Dějiny českých Romů v datech*, Olomouc, 1997, s. 76.

na likvidaci poválečných škod. Po umístění do kárného tábora byli práce schopní „chovanci“ přemístěni na určitá místa k vykonávání práce pod dozorem, kdy tuto práci vykonávali zadarmo a pouze za velmi špatnou stravu. Po nějaké době je část osob propuštěna a to na základě žádosti předchozího zaměstnavatele, který se zaručil za jejich zaměstnání. Další byli propuštěni na základě posudků Sboru národní bezpečnosti (SNB) a byli umístěni do závodů, kde byl nedostatek pracovní síly.³³

Zde je nutno konstatovat, že návrhy podané MSP o vybudování pracovních táborů pro Romy, byly větší částí státní správy vyhodnoceny jako nevhodné pro řešení této problematiky. Úřad předsednictva vlády (ÚPV) navrhl řešení, aby osoby bez pracovního poměru byly vráceny do domovských obcí, toto řešení bylo v dané situaci mnohem méně nákladné z hlediska ekonomického, ale také mnohem jednodušší po administrativní stránce. Dále je uváděno, že zjištěná negativní zkušenost z německých koncentračních táborů, kdy nuceně soustředěné osoby, které jsou do takových zařízení umísťovány proti své vůli, nepodávají kvalitní pracovní výkon a nucená práce a podrobení jednotlivců doзору „je v rozporu s naším cítěním“. Jako další problém, který by vznikl při soustředění takto velkého počtu cikánského obyvatelstva, je hygiena a vysoké riziko šíření nemocí. Ministerstvo spravedlnosti navíc upozornilo, že navrhovaná opatření nejsou kryta platnými předpisy. Vládní nařízení č. 223/38 a 72/39 o kárných pracovních táborech byla zrušena a úvahy o nucené práci nelze opřít ani o zákon č. 117 z roku 1927, který upravoval postavení „potulných osob žijících po cikánském způsobu“. Další problém vzniklý při řešení této otázky je, že v českém právním řádu není ani přesně vymezen pojem „Cikán“ a československému občanovi nelze omezovat osobní svobodu či mu bránit v pohybu na základě etnické příslušnosti. Jako jedno z možných řešení bylo tedy pouze zpřesnit evidenci a připravit osnovu nového zákona, který by umožnil lepší organizaci a kontrolu pracovního nasazení osob, které přišly do českých zemí na základě dekretu prezidenta republiky č. 88/45 Sb. Na základě zjištěných skutečností MSP návrh na zřízení pracovních táborů vládě vůbec nepředložilo a v červnu 1947 jej stáhlo.³⁴

V červnu 1947 Ministerstvo vnitra (MV) rozhodlo, že problematiku romského obyvatelstva je třeba řešit celostátním soupisem. Vyhláškou č. 756 ze 17. července 1947 byl na dny 18. - 23. 8. vyhlášen soupis „*všech potulných Cikánů a ostatních tuláků práce se štítících*“. „*Všichni Cikáni kromě těch, kteří žijí usedle po delší dobu, mají*

³³ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 28.

³⁴ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 28.

řádné zaměstnání a způsobem života se neliší od ostatního obyvatelstva“ se měli i se svými rodinami a s příslušnými doklady dostavit na velitelství stanice SNB v místě svého pobytu. Pro identifikaci povinných osob byly pořízeny daktyloskopické karty, příslušníci bezpečnosti kontrolovali také platnost licencí a kočovnických legitimací, počet a pracovní vytíženost osob a způsob jejich ubytování. Základem této akce byla nutnost podchytit především kočovníky a tuláky, osoby bez stálého bydliště a zaměstnání a zajistit jejich evidenci. Tímto soupisem bylo zjištěno, že v českých zemích se zdržovalo celkem 16 752 osob „cikánského původu“. Význam tohoto sčítání romského obyvatelstva v ČSR nemůže být přeceňován, nelze z něj ani vycházet pro další vývoj problematiky Romů na našem území, vzhledem k tomu, že během sčítání se nepodařilo zjistit všechny romské obyvatele v tu dobu pobývajících na našem území, ale také proto, že údaje zjištěné při sčítání nemohou být považovány za přesné.³⁵

Po prvotním úspěchu vládnoucího režimu, spočívajícího v zajištění dostatku pracovních sil pro průmyslová centra republiky poničených válkou a oblastech po odsunutých Němcích, dochází v krátké době ke zjištění, že jeden problém byl vyřešen za cenu vzniku jiného a to problému se slovenskými Romy. Tito Romové jsou násilně přesunuti ze svých slovenských osad, do nového území, kde pro tyto nové obyvatele není zajištěno žádné sociální zázemí a v mnoha případech jsou systémem vrženi do trosk měst, bez další možnosti na lepší budoucnost. V této době není romský problém prioritou a jeho řešení tehdejší politická elita odsouvá na pozdější dobu.

Dle mého názoru zvolené řešení problému zajištění dostatku pracovních sil pro průmyslová centra pomocí slovenských Romů nebylo vhodné z mnoha hledisek. Hlavní problém shledávám v tom, že vládnoucí režim silně podcenil sílu vznikajícího problému a neřešení této situace vedlo k jejímu nevratnému pádu nekončící spirály problémů.

---

³⁵ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 14.

4 Situace Romů po roce 1948

V roce 1948 se v Československu mění politická situace a k moci se dostávají komunisté. Ti z počátku svého vládnutí nevěnují otázce řešení problematiky romského obyvatelstva příliš mnoho času, pouze Ministerstvo práce a sociálních věcí se určitým způsobem dále věnuje řešení tohoto problému a určitými návrhy se pokouší situaci Romů řešit. Během roku 1949 se množí stížnosti nižších orgánů státní správy na pohyb kočovných Romů a s tím i spojené další problémy jako jsou např. devastace objektů, které kočovníci užívají, nepořádek, vysoká nemocnost a zavšivenost dětí, drobná kriminalita. Na základě těchto nových skutečností se ústřední orgány vracejí k řešení této problematiky a je vypracován plán směrnic a opatření, která jsou zaměřena na celostátní působnost, na řešení otázky bydlení, práce, výchovy dětí, ale i dospělých Romů, zdravotní a sociální služby. V této době se znovu objevuje návrh na vybudování romského sídliště, kam by byli umístěni a kde by byla i zajištěna sociální a politická výchova.³⁶

V druhé polovině padesátých let se komunistický režim začíná plně věnovat řešení otázky romské problematiky, původní představy o rychlém a samovolném přizpůsobení Romů majoritní společnosti se ukázaly jako zcela nereálné. Státní orgány jsou toho názoru, že je nutné zcela jasně zformulovat jednotnou koncepci řešení „cikánské otázky“ a tuto koncepci vymáhat za každou cenu. Důležitý zvrat v řešení této problematiky přináší usnesení Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) ze dne 8. 4. 1958 „o práci mezi cikánským obyvatelstvem v ČSR“. Je v něm jednoznačně potvrzeno, že *„Romy nelze považovat za svébytnou národnostní skupinu, ale za sociálně a kulturně zaostalé obyvatelstvo vyznačující se charakteristickými rysy způsobu života“*.³⁷

Pokusy zakládat cikánské školy, vytvářet spisovný romský jazyk a literaturu byly striktně zakázány s odůvodněním, že *„dosavadní zkušenosti ukazují, že uskutečnění podobných snah zpomalilo proces převýchovy Cikánů, posílilo by nežádoucí izolaci od života ostatních pracujících, napomáhalo konzervovat starý, primitivní způsob cikánského života.“*³⁸

³⁶ Státní ústřední archiv Praha. F. Úřad předsednictva vlády, k. 1163, sign 1424/6/1

³⁷ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 59.

³⁸ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 59.

4.1 Realizace asimilačního projektu romského obyvatelstva

V říjnu 1958 byl vydán zákon č. 74/1958 o trvalém usídlení kočujících osob. Tento zákon obsahoval pět paragrafových ustanovení, která měla určovat postup při řešení romské otázky.

„§ 1) Národní výbory jsou povinny poskytnout dosud kočujícím osobám všestrannou pomoc, aby mohly přejít k usedlému způsobu života, zejména tedy vhodné trvalé zaměstnání a ubytování. Mají na ně soustavně působit výchovnými prostředky, aby se stali řádně pracujícími občany.

§ 2) Zde se vymezuje pojem „kočovný způsob života“: vede jej ten, kdo se ve skupinách či jednotlivě toulá z místa na místo, vyhýbá se poctivé práci a živí se nekalým způsobem, a to i tehdy, je-li v nějaké obci hlášen k trvalému pobytu.

§ 3) Stanoví, že pokud někdo přes poskytnutou pomoc setrvá při kočovném způsobu života, bude potrestán odnětím svobody na dobu šesti měsíců až tří let.

§ 4) Ministerstvo vnitra se pověřuje, aby po dohodě s ostatními resorty vydalo předpisy k provedení zákona.

§ 5) Účinnost zákona nabývá platnosti dnem vyhlášení.³⁹

Základem pro realizaci asimilačního projektu byla státem řízená likvidace romských slovenských osad a postupný, ale řízený rozptyl obyvatel v těchto osadách žijících po celém území státu. Na takto přesně řízenou realizaci projektu byla v tu dobu zapotřebí perfektní práce Národních výborů, které měly na jedné straně za úkol zajistit, aby nedocházelo k nekontrolovanému pohybu osob z osad, a na straně druhé zabezpečit přesuny velkého počtu obyvatelstva z jednoho místa republiky na místo nové, dále zabezpečit kontrolu, že takovýmto způsobem přesunutí obyvatelé se řádně ubytují na nových místech. Tento úkol byl pro většinu orgánů státní správy v podstatě nezvladatelný. A to z důvodu velmi náročné administrativy, tak i vývojem politické situace, která se v této době vyvíjela.⁴⁰

V následné době se státní správa pokouší o realizaci asimilačního projektu, kdy toto se jí zcela nedaří, a postupně opět klesá zájem o řešení této problematiky. Na všech stupních státní správy se neobnovují orgány, které měly na starosti řešení romské otázky. Práci těchto orgánů přebírají jiné instituce, které však většinou zhodnotí, že

³⁹ Zákon č. 74/1958 Sb., o trvalém usídlení kočujících osob.

⁴⁰ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 78.

situace v dané oblasti je dobrá, a členové těchto orgánů se jednání často ani nezúčastňovali, v určitých oblastech nebyly tyto orgány vůbec zřízeny. Vzhledem k tomu, že se nedařilo zapojit dospělé členy romského obyvatelstva do běžného způsobu života, začala státní správa věnovat větší pozornost mládeži a dětem Romů. V roce 1963 vydalo Ministerstvo školství a kultury rozsáhlé směrnice o vyučování cikánských dětí. V těchto směrnicích je poukazováno na to, že část romských dětí stále nenavštěvuje pravidelně školu a většina romských dětí končí školní docházku ve třetí či čtvrté třídě základní školy a to i přesto, že Národní výbory mají možnost jak přinutit dospělé Romy, aby své děti do škol posílali a to buď v rovině trestněprávní, nebo podáním trestního oznámení příslušné prokuratuře, která mohla rozhodnout o nařízení ústavní péče.⁴¹

Dále je zde pokus o zvýšení gramotnosti a pracovní kvalifikace romského obyvatelstva a z toho vyplývající lepší možnosti zajištění si práce a následného uplatnění v majoritní společnosti, který spočíval v tom, že romským dětem byl umožňován nástup do učilišť, i když nedokončily základní vzdělání. Výchovně vzdělávací zařízení měla za povinnost tyto děti do učebních tříd přijímat a pokusit se za každou cenu dovést takového romského žáka k závěrečným zkouškám. Výchovně vzdělávací zařízení romské děti do svých učňovských oborů ochotně přijímala, avšak problém byl opět na straně rodičů a samotných žáků, kteří se nechtěli vzdělávat a to z důvodu, že během studia byl žák na delší dobu odloučen od rodiny, kdy toto bylo pro romské děti zvyklé na rodinné prostředí velmi obtížné, ale také proto, že učení během studia pobíral pouze malé kapesné a za provedenou práci neměl žádnou finanční odměnu. Naopak po vstupu do zaměstnání po ukončení povinné školní docházky si i za nekvalifikovanou práci mohl velmi slušně vydělávat.⁴²

4.2 Organizovaný rozptyl romského obyvatelstva

Během roku 1964 bylo zjištěno, že postup státních orgánů v otázce romské problematiky je stále nejednotný, není řádně koordinován a hlavně chybí jednotná celostátní koncepce rozptylu romského obyvatelstva, která by měla zaručit hladký průběh a bezproblémovou asimilaci většiny Romů. Bylo také zjištěno, že pouze osvětová a vzdělávací činnost je v řešení této otázky nedostačující a určité resorty romskou problematiku neřeší dostatečně. Na základě těchto faktů je zřízena komise pro práci s cikánským obyvatelstvem. Komise měla za úkol připravit dlouhodobý plán

---

⁴¹ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 79-81.

⁴² PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 81.

celostátní likvidace cikánských osad, čtvrtí a ulic. Další úkol této komise bylo zajištění předškolní a školní docházky dětí a následného umíst'ování těchto dětí do učešního poměru.⁴³

„V této době ÚV KSČ zřizuje tři základní oddíly ústředních orgánů, kdy každý z oddílů měl na starosti určitou část problematiky asimilace romského obyvatelstva. Součástí tohoto materiálu je i rozdělení romského obyvatelstva do tří skupin:

I Kategorie: Rodiny nežijící v původních cikánských soustředěních, bydlicí rozptýleně po území státu, osvojily si základní pracovní a hygienické návyky. Posílají své děti pravidelně do školy, nemigrují za prací ani nevyhledávají nová bydliště, jsou podchyceny v evidenci Národních výborů. Občas se u nich ještě projeví „recidiva cikánského způsobu života“, potřebují pravidelnou, nenásilnou pomoc na pracovišti i v bydlišti, jsou však již „jen krok od úplné asimilace“. Péči vyžaduje zejména dosažení vyšší kvalifikace jejich příslušníků, pro niž je možno využít i romské řemeslné tradice. S pomocí patronátů společenských organizací, učitelů a osvětových pracovníků záhy splynou s majoritou.

II Kategorie: Romové zařazovaní do této skupiny žijí zpravidla v osadách nebo v místech velkého soustředění ve městech, mají však snahu se z tohoto prostředí dostat, postavit si domek či získat byt (nejlépe z družstevní výstavby). Jsou sice v trvalém pracovním poměru, ale vykazují nestálost, někdy i nechut' k práci. Zachovávají základní hygienická pravidla, snaží se získat návyky typické pro majoritní způsob života, ale často se nechávají strhnout k návratu k „cikánským zvyklostem“. Projevuje se to např. absencí a fluktuací v práci, pro něž je také zaměstnavatelé často odmítají přijímat, jindy neorganizovanými přesuny z místa na místo. Jejich asimilaci brzdí setrvávání v nevhodném prostředí, zejména v původních romských osadách, jsou proto „zralí“ pro plánovitý rozptyl, který je ovšem třeba provádět na základě celostátního přehledu a dohledu, imateriální pomoci a spolupráce národních výborů a společenských organizací.

III Kategorie: Nejzaostalejší skupina, žijící typickým cikánským způsobem, z ní se „rekrutují zloději, příživníci, chronicky nemocní, invalidní důchodci, kteří se nechtějí léčit“. Její členové nedodržíjí základní pravidla hygieny, žijí ve velmi nezdravém prostředí. Muži nechtějí pracovat nebo vykazují vysokou absenci a fluktuaci, ženy se nabízejí k prostituci, jejich děti zameškávají školní výuku, žebrají, často jsou zařazovány

---

⁴³ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 86.

do dětských domovů či výchovných ústavů. Jejich přestupky proti pracovní morálce se tolerují, kriminální jednání není dost tvrdě postihováno. „Reprodukcí cikánského způsobu života“ je třeba zabránit za každou cenu, stíhat potulku, zvýšit kapacitu dětských domovů a ústavů pro problémovou mládež, zajistit pro ně dostatek kvalifikovaných pedagogů. Pomocí komplexních plánů výchovy dětí do 15 let je třeba podchytit hlavně mládež ohroženou v rámci této kategorie návratem k nepřijatelným formám života, především tedy vyloučit vliv původní romské rodiny na výchovný proces. Při převýchově dospělých se zaměřit na osvojení správných pracovních návyků, neboť „práce v továrně je nejlepším vychovatelem“.

„Jinými slovy, pokud pro příslušníky I a II kategorie platila pravidla používání spíše mírných, přesvědčovacích metod (samozřejmě s výjimkou násilného rozptylu příslušníků II Kategorie), pak pro „nepřízpůsobivé“ měl režim především tvrdý postih.“⁴⁴

V dalších letech je rozpracován přesný plán likvidace slovenských romských osad a následného rozptylu jejich obyvatel na celé území republiky. Tyto plány se během doby dařilo částečně splnit. Vzhledem k problémům, které se postupně vyskytovaly při plnění plánu rozptylu, ať se už se jednalo o problémy financování, velkou zátěž pro administrativu státního aparátu, ale také pro neochotu Národních Výborů o další romské obyvatele, se během let 1967 – 1968 plánovaná akce rozptylu romského obyvatelstva postupně hrouť. V následujících letech se státní orgány pokouší různými způsoby dokončit plánovaný rozptyl romského obyvatelstva, avšak vždy bez konečného výsledku a naopak určitá rozhodnutí byla kontraproduktivní.⁴⁵

4.3 Nový projekt – mostecký Chánov

Během roku 1970 vzniká v oblasti města Mostu problém obyvatel obývajících část města tzv. starý Most, kdy tato část města byla poddolována, tudíž zde nebyl vhodný prostor pro obydlí. Obyvatelé této části města byly většinou Romové a proto zde vznikl jasný problém, kam tuto skupinu obyvatel přemístit. Z tohoto důvodu vznikl zcela nový a v tuto dobu velmi odvážný projekt romského sídliště, kam budou obyvatelé starého Mostu přemístěni. V roce 1976 – 1978 je vybudováno sídliště s 12 obytnými bloky s 320 bytovými jednotkami, zdravotní středisko, školka, škola, obchod, restaurace, kdy vybavení těchto budov je moderní. Do těchto bytů jsou

⁴⁴ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 86-89.

⁴⁵ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha, 2004, s. 92.

nastěhování obyvatelé starého Mostu, kdy tyto rodiny doposud obývaly byty nejnižší kategorie, většinou bez jakéhokoliv vybavení a nyní jsou nastěhovány do bytů s moderním vybavením, které neznají a většinou s ním neumí ani zacházet. Romové nejsou schopni si přivyknout na nový styl života, dodržovat základní hygienické návyky a pravidla slušného chování, natož udržovat pořádek v okolí domů a v jejich společných prostorách. Během krátké doby se sídliště Chánov propadá do sociální a morální propasti a v jeho okolí rychle stoupá drobná kriminalita. Na sídliště jsou dále stěhováni další Romové ze starého Mostu a z původně moderního sídliště se pod vedením státních orgánů stává romské ghetto. Vzhledem ke zjištěným skutečnostem a vzniklým problémům bylo vyhodnoceno, že další koncepce státu na řešení romské otázky a integraci romského obyvatelstva do majoritní společnosti byla opět neúspěšná.⁴⁶

Veškeré pokusy vládnoucího režimu o integraci romského obyvatelstva do běžného způsobu života majority končí nezdarem. Větší část projektů je zastavena během jejich zavádění do praxe, nebo nikdy nebyly spuštěny. Vzhledem k síle totalitního režimu není problém Romů znám široké veřejnosti a režimu se plně daří problém Romů zlehčovat. V této době se naplno projevuje podcenění romského problému, který vznikl na našem území po druhé světové válce a nebyl včas a dostatečně efektivně řešen.

---

⁴⁶ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc, 1999, s. 93.

5 Romové v České republice po roce 1989

V listopadu 1989 je svržen komunistický režim, dochází k uvolnění politické situace a během této doby jsou zakládána mnohá romská sdružení, která se v první řadě soustředí na opětovné získání romské identity, rozvoj vzdělání a kultury Romů. Zástupci těchto družení vstupují do politického dění na všech úrovních a znovu se otevírá otázka řešení romské problematiky. V této době jsou Romové vnímáni majoritní společností pouze jako „Cikáni“, se kterými je spojena pouze kriminalita, žebrota, problémové soužití, drogy, nepořádek na veřejných prostranstvích a problémové lokality. Vzhledem ke zkušenostem získaným v minulých dobách majoritní společností je postoj většiny k romskému obyvatelstvu velmi negativní a jsou zde základy pro diskriminaci Romů. Na veřejnosti se také začínají objevovat radikální rasistické skupiny, které se zaměřují pouze na Romy. Vzhledem k tomu, že během následujících několika let dochází k novému nastavení chodu státu, nedochází v otázkách řešení romské problematiky k převratným změnám.⁴⁷

V roce 1993 přichází další důležitá změna a to rozpadu Federace České a Slovenské republiky. Toto rozdělení přineslo mnoha Romům žijícím na území nově vzniklé České republiky problémy, které se týkaly jejich občanství a to z důvodu, že většina Romů žijících v České republice pocházela ze Slovenska a byla sem přesunuta v dobách plánovaného rozptylu a musela si tedy na základě zákona o občanství České republiky podat žádost o občanství, která byla spojena s administrativními úkony pro mnohé negramotné Romy nepřekonatelnými.

V roce 1997 vláda vypracovala „Zprávu o situaci romské komunity v ČR“, která měla být základním kamenem státní politiky při řešení romské problematiky, na této zprávě se podílí i někteří romští aktivisté, avšak ani mezi těmito aktivisty nepanuje shoda na navržená řešení. V roce 1999 je schválena nová koncepce řešení romské problematiky tzv. „integrace romské komunity“.⁴⁸

Po roce 1989 přechází do té doby přesně řízená ekonomika k ekonomice tržní. Zde se objevuje první velký a nepřehlédnutelný problém, který neměl okamžité řešení. Byla to vysoká negramotnost Romů a z toho vyplývající jejich nízká pracovní kvalifikace, díky které bylo pracovní uplatnění Romů v tržní ekonomice prakticky

---

⁴⁷ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 15.

⁴⁸ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 15.

nulové. V této době je nezaměstnanost romského obyvatelstva na alarmující hranici 75 % a v některých oblastech ČR až na neuvěřitelné hranici 95 %.⁴⁹

Při řešení problematiky novodobých sociálně vyloučených lokalit se musíme nejdříve zaměřit na problémy, které jsou s těmito lokalitami spojeny. Těchto problémů je mnoho a jejich obsáhlost by vystačila na samostatnou práci. V bakalářské práci se zaměřím na čtyři nejdůležitější.

5.1 Školství a vzdělanost

Základní problém v oblasti školství a další vzdělanosti u Romů začíná již v samotné rodině. Dospělí Romové mají většinou pouze základní vzdělání získané na zvláštní škole a tento základní vzorec vzdělání předávají i svým potomkům, své děti nenutí do vyššího vzdělání a nepovažují za důležité získat vzdělání, které je důležité pro další život v majoritní společnosti.

Jeden z hlavních problémů vzdělávání romských dětí je školní docházka. Romské děti nejsou vedeny rodiči k pravidelné školní docházce, jejich rodiče často řeší jiné problémy, které se týkají základního přežití rodiny a školní docházku svých dětí odsouvají až na okraj svých problémů.

Mezi další problémy vzdělávání romských dětí patří to, že většina romských dětí je automaticky zařazována do speciálních škol a to jak z důvodu, že základní školy nejsou většinou schopny řádně integrovat romské děti, nemají dostatek kvalifikovaných pracovníků pro práci s romskými dětmi, ale také proto, že základní vzorec chování, který se romské děti učí od svých rodičů, je zcela jiný než na základních školách, kde je většina žáků z majoritní společnosti, a v některých případech dochází ze stran žáků z majoritní společnosti k nevlídnému chování vůči romským dětem.

Dále je nutno uvést, že určitá skupina dospělých Romů žádá pro své děti umístění do speciálních škol a to z důvodu, že nároky, které jsou kladeny jak na děti tak, ale také i na rodiče, jsou na těchto školách menší. Dalším důvodem pro tyto žádosti je to, že na tyto školy chodí většinou i starší sourozenci a kamarádi.⁵⁰

---

⁴⁹ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 15.

⁵⁰ UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 17.

5.2 Lichva

V sociálně vyloučených lokalitách se setkáváme s nízkou úrovní ekonomického vzdělání a nízkými finančními příjmy. Vzhledem k mentalitě Romů a jejich způsobu života je u větší části těchto obyvatel zcela běžné, že své příjmy, které se většinou skládají ze sociálních dávek, utratí během několika prvních dní po jejich obdržení a poté nemají peníze na další živobytí. A zde přichází lichva. Jedná se o nevýhodné půjčování peněz na velmi vysoký úrok, v některých případech může tento úrok dosáhnout až 100% půjčené částky. Lidé, kteří si takto peníze půjčí, se ve většině případů dostávají do tzv. dluhové pasti, kdy staré půjčky většinou řeší půjčkou novou. Člověk, který se do takové životní situace dostane, po určité době vlastně ani neví, jak vysokou částku dluží lichváři a svůj příjem mu pravidelně odevzdává v celé jeho výši, stává se tak na jeho poskytovaných službách zcela závislý. Lichvář bývá váženou osobou, jeho dlužníci mu projevují vděčnost a úctu za pomoc, kterou jim poskytuje.

Lichva není typická pouze pro Romy, je to problém většiny sociálně vyloučených lokalit a míst, kde pohromadě žijí lidé na okraji moderní společnosti. Vzhledem k tomu, že většina obyvatel sociálně vyloučených lokalit jsou Romové, je právě tato skupina obyvatel nejvíce lichvou zasáhnuta. Následky lichvy jsou velice negativní pro celou společnost. Dlužníci se často stávají nástroji lichvářů pro páchaní trestné činnosti jako je např. distribuce drog, drobné krádeže, prostituce, práce na černo apod., kdy příjmy z této trestné činnosti jdou z 90 % za osobou lichváře.⁵¹

5.3 Právní povědomí

Právní povědomí je základní souhrn norem, podle kterých je do jisté míry uspořádán chod společnosti. V sociálně vyloučených lokalitách je toto právní povědomí takřka nulové. Obyvatelé těchto lokalit až na několik málo jedinců neznají svá práva a nevědí o možnostech, které jim poskytuje náš právní systém. Jednou ze základních příčin tohoto stavu je omezená vyjadřovací schopnost v českém jazyce a hlavně malá funkční gramotnost obyvatel žijících v těchto lokalitách, která je striktně provázána se vzdělaností těchto obyvatel.⁵²

---

⁵¹ BROŽ, M., a kol. *Kdo drží Černého Petra*, Praha, 2007, s. 71-72.

⁵² UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná, 2007, s. 17.

5.4 Bydlení

Problematika bydlení v sociálně vyloučených lokalitách je ve většině případů přímo závislá na právním vědomí obyvatel těchto lokalit a samozřejmě lichvě. Většina obyvatel byla do těchto lokalit přestěhována v 90. letech 20. století z bytů z center měst, které v tu dobu vzhledem k tržní ekonomice, přechodem státního bytového fondu do vlastnictví obcí a jeho další privatizaci přecházejí do vlastnictví soukromých osob či firem, kdy tito noví majitelé nemají zájem o to, aby jejich byty obývali chudí nebo nemajetní nájemníci, natož Romové.⁵³

V Ústí nad Labem v Předlicích se novými majiteli bytů či dokonce celých obytných domů ve většině případů stali bohatí moravští Romové. Novým majitelům se podařilo v krátké době zajistit podepsání nových nájemních smluv, kdy tyto smlouvy jsou ve většině případů pro nájemníka velmi nevýhodné. Příkladem je výše nájmu, kdy bytová jednotka 2+0 IV. kategorie v Předlicích na periferii města je pronajímána za částku pohybující se kolem 9000 korun měsíčně. Naproti tomu ve stejném bytě, ale zde je nutné uvést, že v bytě I. kategorie a nacházejícím se v centru města, se nájemné pohybuje kolem 5000 korun měsíčně. Obyvatelé Předlic jsou ve většině případů přímo závislí na sociálních dávkách od státu, příspěvek na bydlení, který pobírají, se takto fakticky stává příjmem majitele jejich bytu.

Možnost změny bydliště pro Romy z těchto lokalit je velmi malá, prakticky však až nulová a to z důvodu finanční náročnosti zakoupení bytu v jiné části města, nebo i pronájmu. Na trhu s realitami se většina realitních kanceláří ani nepokouší těmto lidem nabídnout pronájem a v případě, že se sám obyvatel takovéto lokality pokusí kontaktovat běžného pronajímateli bytu o velikosti 2+1 v jiné části města a sdělí mu, že jeho rodina má např. osm členů, je vždy odmítnut.⁵⁴

Po roce 1989 se problém Romů dostává do podvědomí široké veřejnosti a to díky médiím, která v této době nejsou již nijak cenzurována a poukazují na romskou problematiku. Jako hlavní problémy jsou uváděny negramotnost, lichva, nulové právní vědomí a životní styl Romů, který je tak silně odlišný od způsobu života majority. Nová politická reprezentace není schopna během krátké nalézt dostatečná řešení vzniklých problémů. Romové, kteří ve vzniklé tržní ekonomice nemohou nalézt způsob obživy, se dostávají do finančních problémů a stávají se závislými na sociálních dávkách

⁵³ HIRT, T., JAKOUBEK, M. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, Plzeň, 2006, s. 18.

⁵⁴ BROŽ, M., a kol. *Kdo drží Černého Petra*, Praha, 2007, s. 67.

a nelegální činnosti. Rozdíly mezi majoritou a romskou minoritou se stále prohlubují a s dalším postupem času se zdají jako neřešitelné. Během krátké doby vzniká na našem území prvních několik sociálně vyloučených lokalit obývaných převážně Romy.

6 Sociální vyloučení a sociálně vyloučená lokalita

6.1 Pojem sociálního vyloučení a sociálně vyloučená lokalita

„Termínem sociálního vyloučení (exkluze) se v současných společenských vědách označuje situace, kdy se určitá skupina obyvatel dostane do jisté formy izolace od ostatních členů společnosti. Koncept sociální exkluze byl zformulován v sedmdesátých letech minulého století ve snaze vytvořit analytický nástroj, který dokáže zkoumat příčiny vyloučení a mechanismy jejich působení. Nejprve byl vztahován k osobám, které byly vyloučeny ze systému sociální podpory, tedy k ekonomickým otázkám, později byl významově rozšířen i na oblast sociálních problémů. Jde o koncept multidimenzionální, který umožňuje popsat různé roviny problémů, s nimiž se musejí sociálně exkludovaní vyrovnávat.“⁵⁵

Hirt a Jakoubek - rozdělují sociálně vyloučené do oblastí, které jsou mezi sebou přímo provázané a navzájem se ovlivňují:

I. Ekonomické vyloučení. Osoby ze sociálně vyloučených lokalit jsou určitým způsobem znevýhodněny na trhu práce. Nemají dostatek finančních prostředků pro svoji obživu a stávají se závislými na nelegální obživě a sociálním systémem.

II. Kulturní vyloučení. Nedostatek příležitostí kulturního spojení mezi vyloučenou skupinou a majoritní společností. Jedinci vyrůstající ve vyloučené lokalitě nemají možnost kontaktu se základními pravidly chování majoritní skupiny a během svého vývoje jsou ovlivňovány pouze svým okolím.

III. Sociální vyloučení. Oddělování určité skupiny obyvatel od druhých a to již od dětství, nemají tudíž dostatek životního prostoru k navázání vazeb a kontaktů mezi sebou a jsou tedy předurčeni se orientovat pouze na své nejbližší okolí a tam kde možnost navázání určitého kontaktu je možná

IV. Politické vyloučení. Vyloučené osoby nemají možnost se jakýmkoliv způsobem zapojit do politického života. Absentují v demokratických procesech a v některých případech jsou úplně vyloučeny z participace na svých právech.⁵⁶

„Celou problematiku sociálně vyloučených lokalit v České republice dále komplikuje fakt, že drtivá většina obyvatel těchto enkláv je zároveň osobami, které

⁵⁵ SVOBODA, Z., SMOLÍK, A. a kol. *Pedagogická, sociální a zdravotnická práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením*, Ústí nad Labem, 2010, s. 64.

⁵⁶ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, Plzeň, 2006, s. 18-19.

*bývají svým okolím (bez ohledu na reálně deklarovanou národní či etnickou příslušnost) označováni jako příslušníci romské populace.*⁵⁷

Pojem sociálně vyloučená lokalita je v České republice téměř vždy spojován s určitou zastavěnou lokalitou, která je převážně obydlená sociálně vyloučenými Romy, kteří zde žijí na hranici chudoby. Jejich sociální a ekonomická situace jim nedovoluje tuto lokalitu opustit, až na několik málo jedinců, kteří naopak z této situace prosperují. Jedná se většinou o bohaté Romy, kteří jsou ve většině případů majiteli obývaných domů. Naopak s rostoucím počtem obyvatel těchto lokalit se situace běžných obyvatel neustále zhoršuje a uzavírá se do nekonečného kruhu problémů.⁵⁸

6.2 Sociálně vyloučená lokalita Předlice v Ústí nad Labem

„Od svého vybudování až do 80. let dvacátého století patřily Předlice ke krásným ústeckým čtvrtím. V osmdesátých letech dostala většina původních obyvatel Předlic náhradní byty na nově vznikajících sídlištích jako Všebořice či Severní terasa a do uvolněných bytů začínají přicházet první Romové. Jedná se jak o Romy přímo ze slovenských osad, tak o ústecké Romy z jiných částí města. Tito lidé tvoří základ jedné z předlických skupin: Starousedlíků.

Další obyvatelé z řad chudých Romů přicházejí do Předlic krátce po roce 1989, jedná se většinou o Romy ústecké a několik rodin ze Slovenska. Pohyb ústeckých Romů souvisel s vytvářením nových cenových map města na počátku devadesátých let, kdy byli Romové vystěhováváni z potenciálně lukrativních lokalit v centru. Nově příchozím rodinám se dostává statusu Novousedlíků.

Spíš než podle délky pobytu v lokalitě probíhá zařazení do skupin Staro – nebo Novo – usedlíků na základě příbuzenských vztahů k předlickým velkorodinám. Například člověk, který se do Předlic přistěhoval v roce 1992, ale je příbuzný s rodinami Novousedlíků, je Novousedlík. Oproti tomu člověk přistěhovalý v roce 2005, příbuzný s rodinami Starousedlíků, je automaticky Starousedlík bez ohledu na to, že je v lokalitě o 13 let kratší dobu než muž z prvního příkladu. Po jistou dobu trvalo mezi Novousedlíky a Starousedlíky v Předlicích značné napětí. V poslední době míra

---

⁵⁷ SVOBODA, Z., SMOLÍK, A. a kol. *Pedagogická, sociální a zdravotnická práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením*, Ústí nad Labem, 2010, s. 64-65.

⁵⁸ HIRT, T., JAKOUBEK, M. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, Plzeň, 2006, s. 20.

*vzájemné animosity klesá. Zčásti je to způsobeno i společným postojem ke třetí skupině předlických obyvatel, finančně silným Moravákům.*⁵⁹

Organizace Člověk v tísní popisuje sociálně vyloučené lokality jako části měst, kde jsou domy ve většině případů ve velmi špatném technickém stavu, s velmi špatným sociálním zázemím a obyvatelé těchto domů jsou ekonomicky závislí na státních sociálních dávkách. Životní podmínky v těchto lokalitách jsou velmi těžké a pro běžného jedince majoritní skupiny někdy až nepochopitelné. Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit se přizpůsobili těmto drsným podmínkám a většinou nejsou schopni tyto lokality opustit a zapojit se do běžného způsobu života majoritní společnosti a to z důvodů nedostatku finančních prostředků, zadluženosti, nezaměstnanosti a nízké vzdělanostní úrovně.

Společnost GAC spol. s r. o. provedla výzkum v sociálně vyloučené lokalitě v Ústí nad Labem – Předlice, kdy z výsledku tohoto výzkumu je patrné, že tato lokalita má určitá vlastní pravidla, podle kterých se řídí život uvnitř ní. Člověk, který nežije uvnitř této komunity, nemá možnost tato pravidla nijak blíže specifikovat a pochopit. Většinu těchto pravidel zde nastavili majitelé nemovitostí, jedná se o bohaté moravské Romy, kteří v podstatě řídí chod této lokality a mají nad tímto územím dominantní vliv.

Město Ústí nad Labem se již delší dobu pokouší v této lokalitě vybudovat tzv. Akční centrum. Mělo by se jednat o centrum služeb pro občany bydlících v Předlicích, v němž by se nacházely všechny státní i nestátní instituce, které mohou svým jednáním nebo z úřední moci určitým způsobem ovlivnit život v této lokalitě (např. městská policie, zástupci stavebního odboru, odboru sociálních věcí, o.p.s. Člověk v tísní). Bohužel i po několikaletém jednání je projekt Akčního centra stále pouze v teoretické rovině. Z výsledků tohoto výzkumu lze uvést to, že sociálně vyloučená lokalita Předlice dál žije dle svých pravidel s minimálním vlivem státní správy, obyvatelné domy se postupem času stávají neobyvatelné, kriminalita v této oblasti každým rokem stoupá. Vzhledem k tomu, že počet obyvatelných domů v lokalitě klesá, je zde předpoklad, že se jejich obyvatelé během doby pokusí zajistit si bydlení v jiných okrajových částech města, kde postupně vzniknou nové sociálně vyloučené lokality a z původních vzniknou tzv. města duchů.⁶⁰

---

⁵⁹ BROŽ, M., a kol. *Kdo drží Černého Petra*, Praha, 2007, s. 64 - 65.

⁶⁰ *Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit - české lokality*. GAC spol. s r.o., Praha, 2009, s. 13 - 14.

Sociálně vyloučená lokalita Předlice v Ústí nad Labem je určitým způsobem funkční město ve městě. Běh života v této lokalitě je ovlivněn státní správou zcela minimálně. Je řízen pouze bohatými Romy, kteří jsou většinou majitelé zdejších domů a jsou schopni ovlivnit i práci nevládních organizací. Základní sociální, hygienické a jiné návyky běžné pro většinu majoritní společnosti jsou v této lokalitě většinou zcela neznámé. Životní styl Romů je zcela odlišný od majoritní skupiny, pojetí času a peněz Romy je pro běžného obyvatele zcela nepochopitelný a je zde další obrovské množství rozdílností mezi našimi kulturami.

7 Výzkum v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v Ústí nad Labem

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit celkovou strukturu romského obyvatelstva žijícího v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v Ústí nad Labem, kvalitu jejich životní úrovně a zmapovat problémy, které ovlivňují život romských rodin.

7.2 Metodologie výzkumu

Výzkum probíhal od listopadu 2012 do března 2013. Byl proveden formou dotazníku, který obsahoval sérii otevřených a uzavřených otázek. Prováděn byl přímo v lokalitě a část výzkumu byla realizována na půdě Odboru sociálních věcí Magistrátu města Ústí nad Labem, kde jsem oslovil pracovníci tohoto úřadu Mgr. Veroniku Dembickou, která pracuje převážně s klienty žijícími v cílové lokalitě.

Dle Pelikána je dotazník řazen mezi nejvíce používanou výzkumnou explorativní techniku vůbec. Základem dotazníku je zjišťování informací a údajů o respondentovi a také stvrzení názorů a postojů, které dotazující osobu zajímají. Neopomenutelnou výhodou dotazníku je jeho snadné zpracování, kdy lze zároveň oslovit i velký počet dotazovaných.⁶¹

Dotazníky byly distribuovány mezi respondenty zejména produktivního věku, kteří v době provádění výzkumu byli schopni rozpoznat význam otázek. Celkem bylo rozdáno 250 dotazníků, návratnost nebyla 100%. Z celkového počtu vrácených dotazníků se pro šetření dalo použít 176 řádně vyplněných dotazníků, které bylo možno vyhodnotit. Dotazník je součástí bakalářské práce.

První část dotazníku byla zaměřena na zjištění základních údajů o respondentech - věk, pohlaví, vzdělání, národnost a státní občanství.

V další části dotazník obsahoval specifické otázky týkající se osobních a majetkových poměrů, názorů na život respondentů v lokalitě. Otázek bylo celkem 19, z toho 17 otázek bylo uzavřených a 2 otázky otevřené.

---

⁶¹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha, 2007, s. 104-105.

Při vyhodnocení zjištěných údajů byla použita následující legenda:

n = počet respondentů;

% = počet respondentů vyjádřený v procentech.

Vyhodnocení provedeného výzkum slouží ke zjištění faktického stavu složení obyvatelstva v Předlicích dle věku, pohlaví, dosaženého vzdělání a dalších otázek, které by měly vést ke zjištění největších problémů v této lokalitě.

Z výsledku výzkumu jsem navrhnul konkrétní řešení, která by mohla vést ke zlepšení situace v sociálně vyloučených lokalitách.

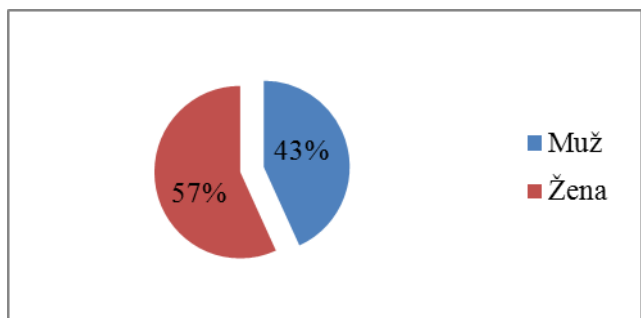
7.3 Formulace hypotéz

1. Většina respondentů žijících v sociálně vyloučené lokalitě Předlice je závislá na sociálních dávkách.
2. Alespoň polovina respondentů žijících v sociálně vyloučené lokalitě Předlice jsou dlužníci u fyzických osob, bankovních domů či jiných organizací.
3. Více než 75 % respondentů není spokojených s kvalitou života v Předlicích (tzn. špatnou až velmi špatnou).

7.4 Základní charakteristika zkoumaného souboru respondentů

Tabulka č. 1 a graf č. 1 – Pohlaví respondentů⁶²

	n	%
Muž	76	43 %
Žena	100	57 %

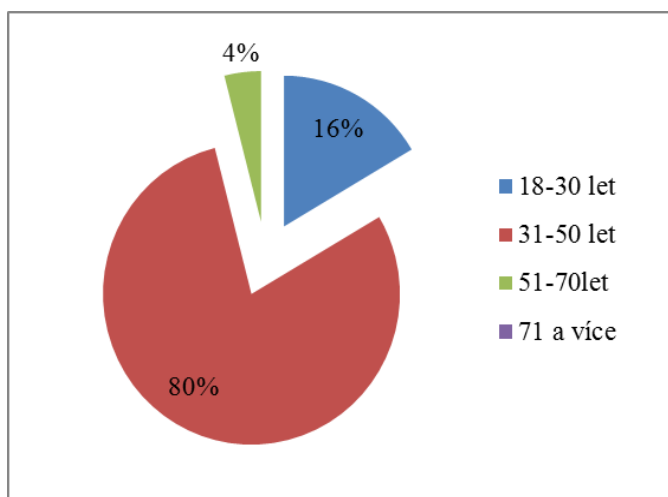

Z celkového počtu respondentů bylo 57 % žen a 43 % mužů.

⁶² zdroj vlastní

Tabulka č. 2 a graf č. 2 – Věk respondentů⁶³

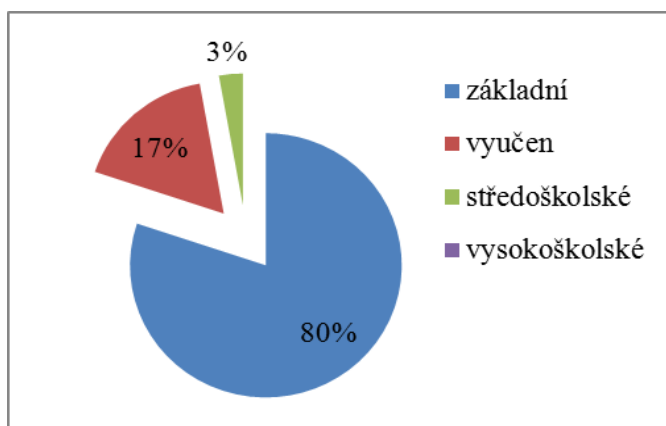
	n	%
18-30 let	29	16 %
31-50 let	140	80 %
51-70let	7	4 %
71 a více	0	0 %

Nejpočetnější skupinou jsou respondenti ve věku 31-50 let, tj. 80 %. Věková skupina 18-30 let je ve zkoumaném vzorku zastoupena 16 %. Nejmenší skupinu tvoří věková skupina 51-70 let, tj. 4 %. Z kategorie 71 a více let nebyl k dispozici žádný dotazník.

Tabulka č. 3 a graf č. 3 - Vzdělání respondentů⁶⁴

	n	%
základní	141	80 %
vyučen	30	17 %
středoškolské	5	3 %
vysokoškolské	0	0 %

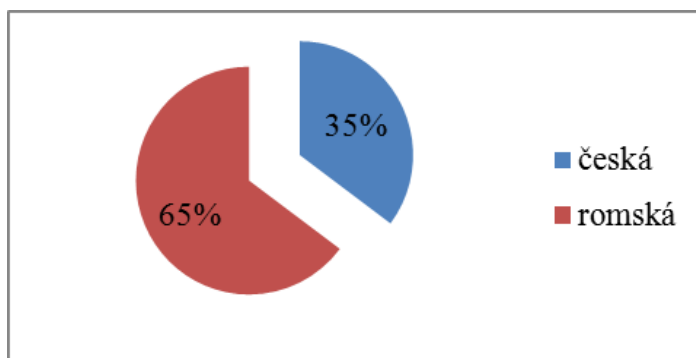
Nejvíce respondentů (80 %) má pouze základní vzdělání. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří respondenti, kteří jsou vyučení (17 %). Pouze 3 % dotazovaných dosáhlo středoškolského vzdělání. Žádný z respondentů nedosahuje vysokoškolského vzdělání.

⁶³ zdroj vlastní

⁶⁴ zdroj vlastní

Tabulka č. 4 a graf č. 4 – Národnost respondentů⁶⁵

	n	%
česká	62	35 %
romská	114	65 %

K romské národnosti se dle výzkumu hlásí 65 % respondentů, dalších 35 % jsou respondenti národnosti české.

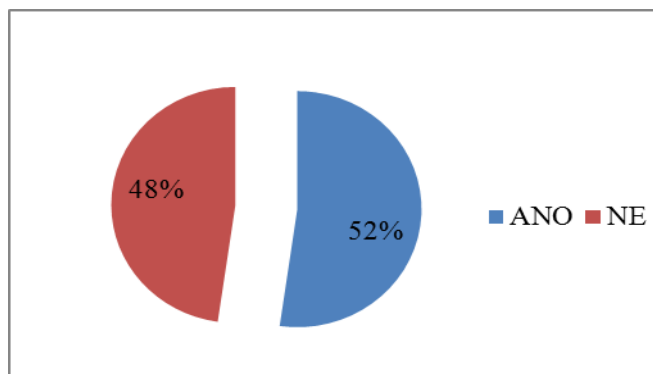
Všichni respondenti jsou státní příslušníci České republiky.

7.5 Výsledky dotazníkového šetření

1. Veden(-a) na úřadu práce

Tabulka č. 5 a graf č. 5 – Evidence na úřadu práce⁶⁶

	n	%
ANO	92	52 %
NE	84	48 %

Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že téměř polovina respondentů 52 % je vedeno na úřadu práce. Zbýlá část respondentů (48 %) není vedena na úřadu práce.

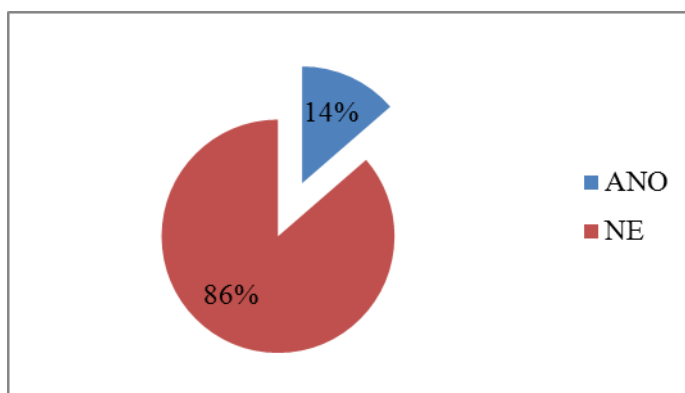
⁶⁵ zdroj vlastní

⁶⁶ zdroj vlastní

2. Zaměstnán(-a) legálně

Tabulka č. 6 a graf č. 6 – Legálně zaměstnaní⁶⁷

Celkem	n	100%
ANO	24	14 %
NE	152	86 %

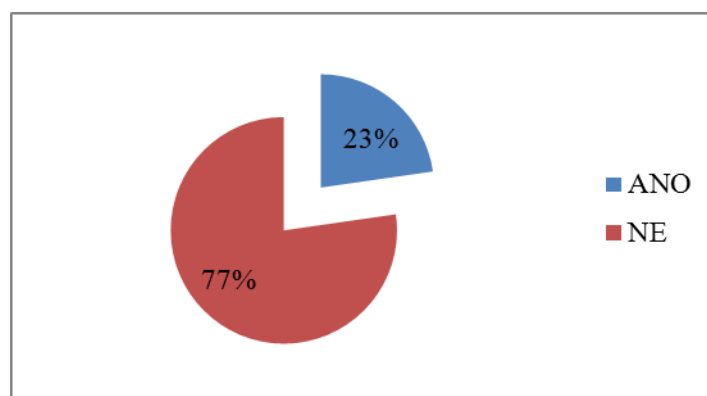

Z výzkumu vyplývá, že pouze 14 % respondentů je zaměstnáno legálně, kdy toto zjištění potvrzuje první hypotézu a to, že většina obyvatel lokality je závislá na sociálních dávkách.

3. Zaměstnán(-a) nelegálně

Tabulka č. 7 a graf č. 7 – Nelegálně zaměstnaní⁶⁸

Celkem	n	%
ANO	40	23 %
NE	136	77 %

Výsledek výzkumu u této otázky také potvrzuje první hypotézu a to z důvodu, že pouze 23 % respondentů zkoumané lokality je zaměstnáno nelegálně, má tedy zajištěn finanční příjem.

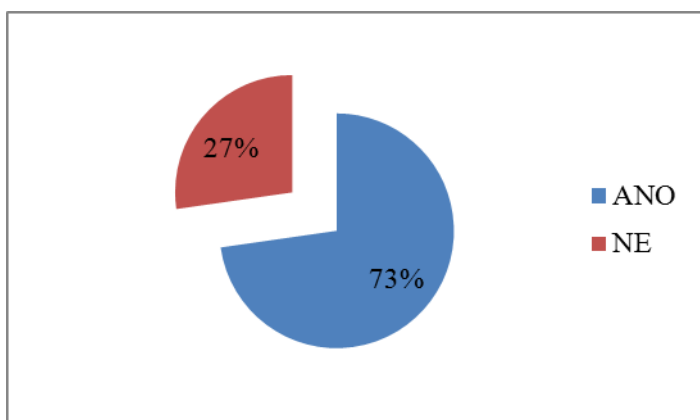
⁶⁷ zdroj vlastní

⁶⁸ zdroj vlastní

4. Závislý(-á) na sociálních dávkách

Tabulka č. 8 a graf č. 8 – Závislí na sociálních dávkách⁶⁹

Celkem	n	%
ANO	128	73 %
NE	48	27 %

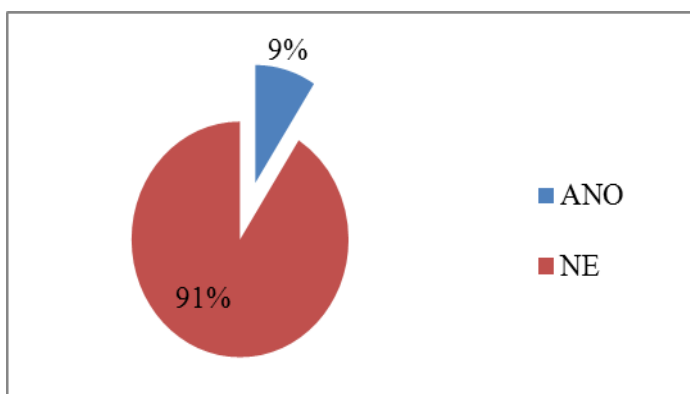

Na sociálních dávkách je závislých 73 % respondentů ze zkoumané lokality, tento výsledek potvrzuje první hypotézu.

5. Drogově závislý(-á)

Tabulka č. 9 a graf č. 9 – Drogově závislí⁷⁰

Celkem	n	%
ANO	16	9 %
NE	160	91 %

Pouze 9 % respondentů uvedlo, že jsou závislí na drogách. Dle mého názoru a zkušeností je možné, že respondenti neodpovídali na tuto otázku zcela pravdivě.

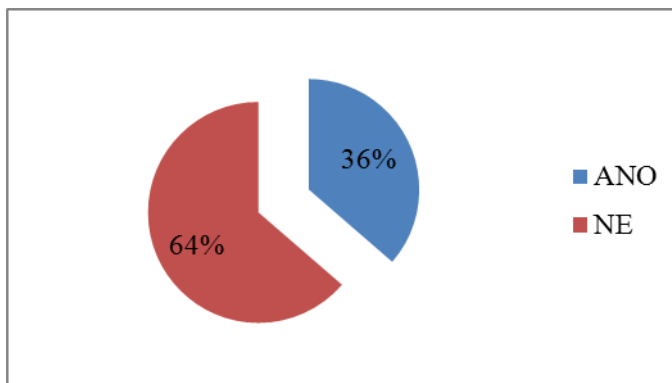
⁶⁹ zdroj vlastní

⁷⁰ zdroj vlastní

6. Pravomocně odsouzen(-a)

Tabulka č. 10 a graf č. 10 – Pravomocně odsouzení⁷¹

Celkem	n	%
ANO	64	36 %
NE	112	64 %

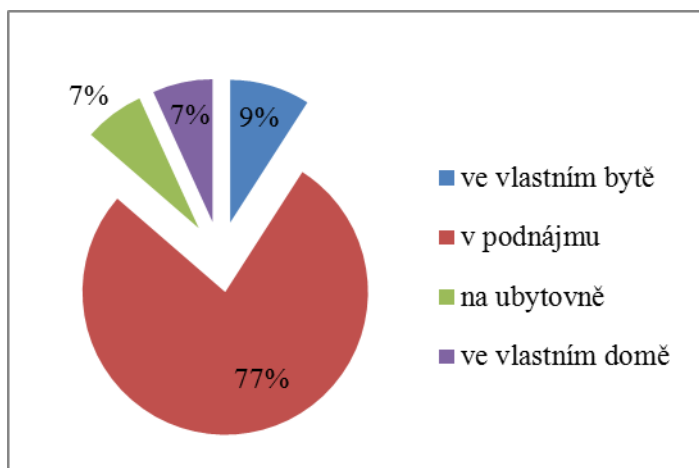

Přibližně 1/3 respondentů (36 %) byla v minulosti pravomocně odsouzena. Tento výsledek koresponduje s tím, že sociálně vyloučené lokality se potýkají se značnou kriminalitou.

7. Současně bydlím

Tabulka č. 11 a graf č. 11 – Druh bydlení⁷²

	n	%
ve vlastním bytě	16	9 %
v podnájmu	136	77 %
na ubytovně	12	7 %
ve vlastním domě	12	7 %

Z výzkumu vyplývá, že pouze 16 % respondentů bydlí ve vlastním bydlení (9 % respondentů ve vlastním bytě, 7 % respondentů ve vlastním domě), naprostá většina respondentů platí za bydlení soukromým vlastníkům nemovitostí - 77 % respondentů bydlí v podnájmu, 7 % na ubytovně.

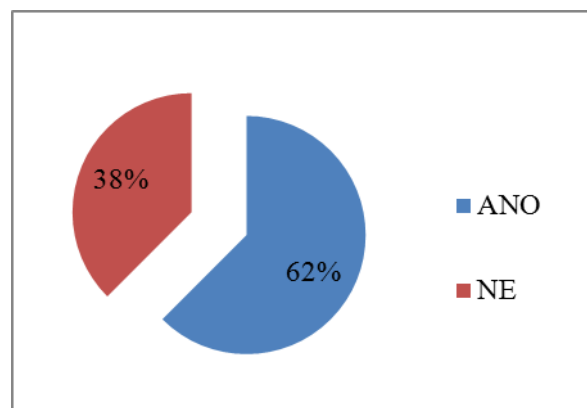
⁷¹ zdroj vlastní

⁷² zdroj vlastní

8. Na bydlení pobírám sociální dávky

Tabulka č. 12 a graf č. 12 – Pobírání sociálních dávek na bydlení⁷³

	n	%
ANO	110	62 %
NE	66	38 %

Sociální dávky na bydlení pobírá 62 % respondentů, kdy tyto dávky jsou zpravidla finančním příjmem majitelů nemovitostí.

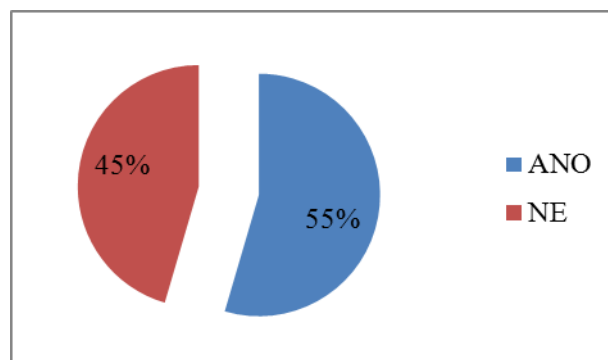
9. Proč momentálně bydlíte v Předlicích?

Jako nejčastější důvod jejich současného bydliště v Předlicích respondenti uváděli nemožnost sehnat rychle jiné bydlení a nedostatek finančních prostředků na zajištění jiného bydlení. Někteří respondenti uváděli, že v Předlicích žije jejich rodina již dlouhodobě.

10. Dlužník u bankovních domů či jiných organizací

Tabulka č. 13 a graf č. 13 – Dlužníci u bankovních domů či jiných organizací⁷⁴

	n	%
ANO	96	55 %
NE	80	45 %

⁷³ zdroj vlastní

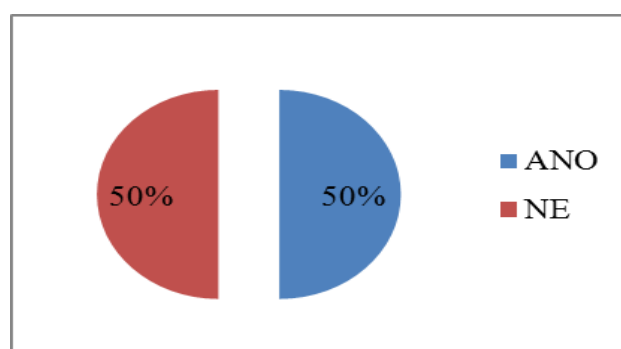
⁷⁴ zdroj vlastní

Více jak polovina (55 %) obyvatel je dlužníky u bankovních domů či jiných organizací a to i přesto, že v předchozí otázce uváděli respondenti jako důvod bydlení v Předlicích nedostatek finančních prostředků. Zde se nabízí prostor pro další otázku, z jakého důvodu se respondenti zadlužovali u těchto organizací.

11. Dlužník u fyzických osob

Tabulka č. 14 a graf č. 14 – Dlužníci u fyzických osob⁷⁵

	n	%
ANO	88	50 %
NE	88	50 %

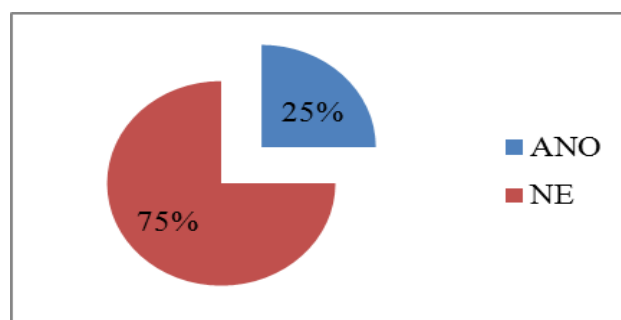

Dlužníkem u fyzických osob je přesná polovina respondentů a zde se opět otevírá prostor pro další otázky, důvod zadlužení se u fyzických osob a důvod potřeby finančních prostředků.

12. Jsem schopen splácet své dluhy

Tabulka č. 15 a graf č. 15 – Schopnost splácet své dluhy⁷⁶

	n	%
ANO	44	25 %
NE	132	75 %

Z výsledku vyplývá, že schopnost splácet své finanční závazky je schopno pouze 25 % respondentů. Finanční gramotnost u respondentů je velmi nízká.

⁷⁵ zdroj vlastní

⁷⁶ zdroj vlastní

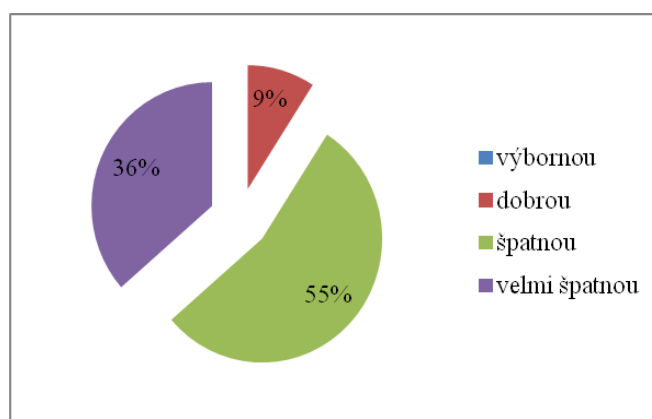
13. Důvod neschopnosti splácet své dluhy

Respondenti, kteří na otázku č. 12 odpověděli, že nejsou schopni splácet své dluhy, jako důvod uvedli nedostatek finančních prostředků nebo to, že jsou závislí na sociálních dávkách.

14. Budoucnost rodiny v Předlicích hodnotím jako

Tabulka č. 16 a graf č. 16 – Hodnocení budoucnosti rodiny v Předlicích⁷⁷

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	16	9 %
špatnou	96	55 %
velmi špatnou	64	36 %

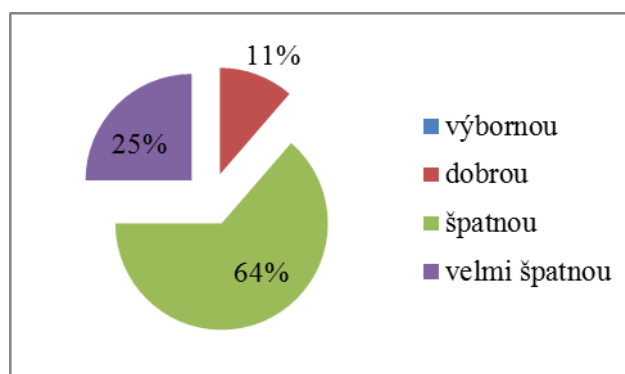

Jako velmi špatnou budoucnost rodiny v lokalitě hodnotí 36 % respondentů, jako špatnou ji hodnotí 55 %, pouze 9 % ji hodnotí jako dobrou a 0 % jako výbornou. Z tohoto vyplývá, že většina respondentů nevidí budoucnost své rodiny v lokalitě optimisticky.

15. Řešení problematiky v Předlicích ze strany města Ústí nad Labem hodnotím jako

Tabulka č. 17 a graf č. 17 – Hodnocení řešení problematiky v Předlicích ze strany města Ústí nad Labem⁷⁸

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	20	11 %
špatnou	112	64 %
velmi špatnou	44	25 %

⁷⁷ zdroj vlastní

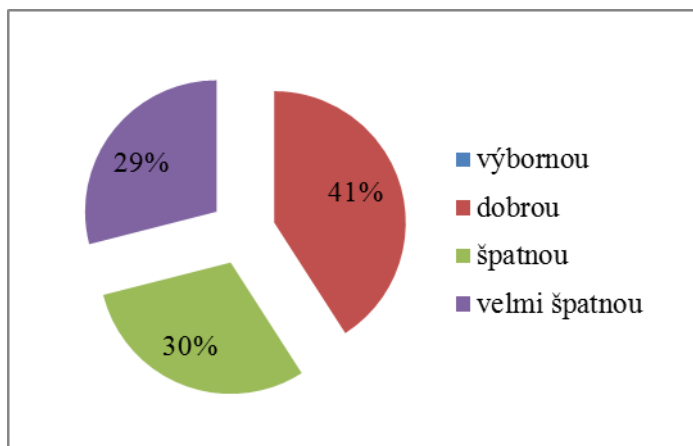
⁷⁸ zdroj vlastní

Přístup k řešení problematiky v lokalitě ze strany města Ústí nad Labem je hodnocen respondenty velmi negativně. Dobře hodnotí aktivitu města pouze 11 % respondentů, negativně se vyjádřilo 89 % respondentů.

16. Možnost dalšího vzdělávání hodnotím

Tabulka č. 18 a graf č. 18 – Hodnocení možnosti dalšího vzdělávání⁷⁹

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	72	41 %
špatnou	53	30 %
velmi špatnou	51	29 %

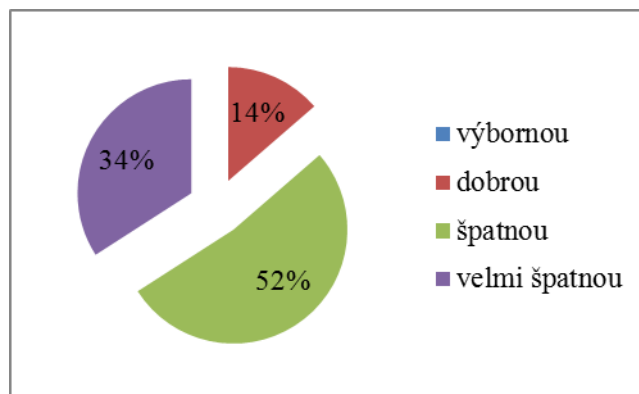

Většina respondentů hodnotí možnost dalšího vzdělávání v Předlicích negativně (30 % jako velmi špatnou, stejná část respondentů jako špatnou). Dobře hodnotí tuto oblast 40 % respondentů.

17. Nabídku volnočasových aktivit pro děti hodnotím jako

Tabulka č. 19 a graf č. 19 – Hodnocení nabídky volnočasových aktivit pro děti⁸⁰

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	24	14 %
špatnou	92	52 %
velmi špatnou	60	34 %

U této otázky odpovídali respondenti s negativním výsledkem a dle mého názoru je tato otázka přímo provázána s otázkami č. 14 a 16.

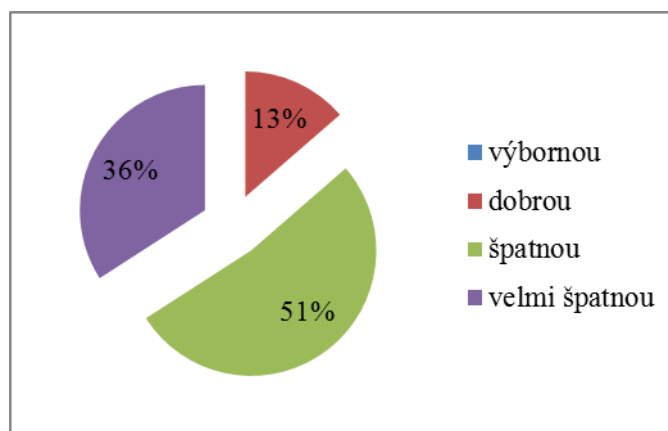
⁷⁹ zdroj vlastní

⁸⁰ zdroj vlastní

18. Dostupnost služeb jako jsou škola, lékař, úřad, obchod hodnotím jako

Tabulka č. 20 a graf č. 20 – Hodnocení dostupnosti služeb⁸¹

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	24	13 %
špatnou	92	51 %
velmi špatnou	60	36 %

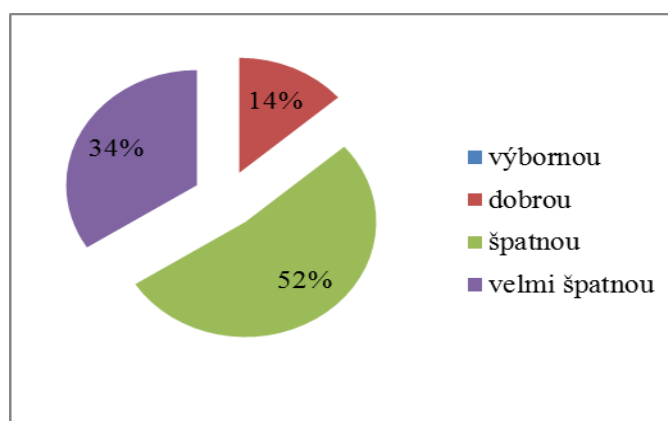

Respondenti nejsou spokojeni s dostupností služeb v lokalitě, celkem 87 % respondentů hodnotí tuto oblast negativně. Z odpovědí respondentů lze vyvodit, že dostupnost služeb v lokalitě je na velmi nízké úrovni.

19. Kvalitu mého života v Předlicích hodnotím jako

Tabulka č. 21 a graf č. 21 – Hodnocení kvality života v Předlicích⁸²

	n	%
výbornou	0	0 %
dobrou	40	22 %
špatnou	76	44 %
velmi špatnou	60	34 %

Respondenti u této otázky odpovídali velmi negativně. Je zřejmé, že nejsou spokojeni s životem v Předlicích. Naprostá většina respondentů hodnotí budoucnost rodiny v Předlicích jako špatnou (44 %) až velmi špatnou (34 %).

⁸¹ zdroj vlastní

⁸² zdroj vlastní

7.6 Shrnutí výzkumného šetření

Z dotazníkového šetření byly v první části zjištěny základní údaje o respondentech žijících v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v Ústí nad Labem. Nejvíce respondentů bylo ve věku 31 – 50 let. Z hlediska vzdělání převažovalo pouze základní vzdělání (80 %). Překvapivě větší část respondentů (65 %) se hlásí s romské národnosti.

Podíl respondentů, kteří jsou v evidenci úřadu práce, je téměř stejný jako těch, kteří nejsou v evidenci úřadu práce. Legální zaměstnání uvádí pouze 14 % respondentů, nelegální zaměstnání přiznává 23 % respondentů. Mezi respondenty převažují ti, kteří jsou závislí na sociálních dávkách.

Výzkumem bylo potvrzeno, že dotazovaní žijí v pronajatých bytech nebo ubytovnách, přičemž na bydlení pobírají sociální dávky. Rovněž bylo prokázáno, že obyvatelé Předlic se potýkají se zadlužením a své dluhy nejsou schopni splácet kvůli nedostatku finančních prostředků.

Je zřejmé, že respondenti nejsou spokojeni s životem v Předlicích. Naprostá většina respondentů hodnotí budoucnost rodiny v Předlicích jako špatnou až velmi špatnou, stejným způsobem hodnotí i aktivitu zástupců města při řešení problémů v Předlicích. Rovněž negativně je hodnocena možnost dalšího vzdělávání a příležitostí pro volnočasové vyžití dětí v lokalitě.

7.7 Ověření stanovených hypotéz

1. hypotéza: *Většina respondentů žijících v sociálně vyloučené lokalitě Předlice je závislá na sociálních dávkách.*

S touto hypotézou souvisela otázka č. 4. Bylo zjištěno, že na sociálních dávkách je závislých 73 % respondentů.

První hypotéza se potvrdila.

2. hypotéza: *Alespoň polovina respondentů žijících v sociálně vyloučené lokalitě Předlice jsou dlužníci u fyzických osob, bankovních domů či jiných organizací.*

S druhou hypotézou souvisely otázky č. 10 a 11. Dlužníky u bankovních a podobných institucí je 55 % respondentů, u fyzických osob má dluhy 50 % respondentů.

Druhá hypotéza se potvrdila.

3. hypotéza: *Více než 75 % respondentů není spokojených s kvalitou života v Předlicích (tzn. špatnou až velmi špatnou).*

Se třetí hypotézou přímo souvisí otázka č. 19. Kvalitu života v Předlicích hodnotí 44 % respondentů jako špatnou, 34 % respondentů jako velmi špatnou. Jako dobrou hodnotí kvalitu života v lokalitě 22 % respondentů. Žádný z respondentů nepovažuje kvalitu života v Předlicích jako výbornou.

Třetí hypotéza se potvrdila.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit základní příčiny vzniku problémových sociálně vyloučených lokalit Romů v České republice, zhodnotit zjištěné základní problémy, které následně vedou k sociální exkluzi obyvatel v ní žijících a navrhnout možné způsoby řešení tohoto problému.

Ve své bakalářské práci jsem uvedl základy historie a zvyků Romů, které jsou důležité pro pochopení této etnické skupiny. Dále jsem popsal základní důvod vzniku problémových lokalit Romů po druhé světové válce a poukázal na určitá řešení navrhnutá tehdejší politickou reprezentací. V závěru jsem vyhodnotil dotazníkový průzkum provedený v sociálně vyloučené lokalitě v Ústí nad Labem – Předlice.

Empirická část byla zaměřena na obyvatele, kteří žijí v lokalitě Předlice a každý den se potýkají s mnoha problémy. Cílem výzkumu bylo zjištění faktické struktury romského obyvatelstva žijícího v Předlicích, kvality života tamních obyvatel, jejich životní úrovně a zmapování problémů, které ovlivňují život romských rodin. K dosažení daného cíle bylo využito dotazníkové metody. K šetření bylo přistoupeno přímo mezi obyvateli Předlic.

V průběhu výzkumu jsem se utvrdil v tom, že lidé v sociálně vyloučených lokalitách se dnes a denně potýkají se zadlužeností, nezaměstnaností, jsou často finančně závislí na sociálních dávkách. Státní systém výplaty sociálních dávek je dle mého názoru velmi zneužíván ze strany majitelů nemovitostí, kteří za nadhodnocené nájemné pronajímají byty v Předlicích, přičemž v některých nemovitostech nemají nájemci zajištěn ani základní standard spočívající v tekoucí teplé vodě, funkčních toaletách a legálně vedené elektrické energie. Lidé žijící v Předlicích se tak pohybují v začarovaném kruhu, navíc jsou ohroženi různými sociálně patologickými jevy, jako jsou kriminalita, drogová závislost, prostituce a lichva. Uznejme, že toto prostředí není zcela vyhovující a podnětné pro zdravý vývoj dětí, kteří zde se svými rodiči žijí.

V návaznosti na shora uvedený problém považuji za nutné upozornit, že město nemá vytvořen systém sociálního bydlení pro své obyvatele. Obyvatelé Předlic i jiných problémových částí města tak mají minimální šanci vymanit se z těchto oblastí a získat bydlení na lepší úrovni. Migrují tak mezi ubytovnami v soukromém vlastnictví, kde jim úřad práce platí vysoké částky za ubytování, nebo mezi soukromými pronajímateli bytů,

kteří rovněž nenabízejí smlouvy s cenou, která by odpovídala kvalitě bydlení. Je tedy na místě, aby město vytvořilo systém sociálního či dostupného bydlení, čímž by byla postupně učiněna přítrž tomuto zneužívání sociálního systému a finanční prostředky by mohly být využity optimálně například pro chybějící volnočasové vyžití dětí, chybějící komunitní centra pro setkávání místních obyvatel či podporu sociálních služeb, které se v současné době v Předlicích nabízejí či by se mohly nabízet.

Z provedeného výzkumu a znalostí, které jsem během tohoto výzkumu získal, jsem došel k závěru, že problémy v sociálně vyloučených lokalit nesmějí být řešeny bez obyvatel těchto lokalit, ale pouze s nimi. Jak nám dokazuje minulost, pokusy o řešení tohoto problému bez zapojení Romů vždy končí nezdarem, ztrátou finančních prostředků celé společnosti a naopak prohloubením romského problému v sociálně vyloučených lokalitách.

Základem pro úspěšné zapojení romského etnika do života majority je jasná dlouholetá vize politické reprezentace, která bude schválena napříč politickým spektrem a bude finančně dostatečně zajištěná. Pro úspěch této vize je nejdůležitější gramotnost Romů, protože pouze gramotný člověk je schopen se dále vzdělávat a chápat slova jako motivace, vize a integrace. Můj názor je, že gramotnost a další vzdělávání Romů by mělo být motivováno i tzv. pozitivní diskriminací. Vzhledem k politické situaci v České republice a světové finanční krizi se ale obávám, že politici se nepoučili z chyb svých předchůdců a znovu problém Romů opomíjejí a odsouvají do pozadí politického dění.

Jejich jednání, spíše nejednání, přispívá k rostoucí vzájemné nenávisti mezi majoritou a Romy, která v poslední době eskaluje do fyzického napadení velkých skupin lidí a někde dokonce v pouliční války. Řešení s nasazením síly Policie ČR do těchto oblastí je krátkodobé a finančně velmi náročné.

Řešení romské problematiky zůstává hlavně na straně Romů samotných. Pokud se Romové nebudou chtít integrovat do majoritní společnosti, nikdo a nikdy je k tomu nedonutí silou.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

BROŽ, M., a kol. *Kdo drží Černého Petra*, Praha: Člověk v tísní – společnost při České televizi, o.p.s., 2007. 87 s. ISBN 978-80-86961-27-9.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 8024601397.

Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit - české lokality. GAC spol. s r.o. Zadáno MPSV. Praha, 2009. 76 s.

HIRT, T., JAKOUBEK, M. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu při katedře antropologie FF ZČU v Plzni, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

KOLEKTIV AUTORŮ MUZEA ROMSKÉ KULTURY. *Romové - O Roma, Tradice a současnost – Angodez the akának*, Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. 90 s. ISBN 80-7028-141-3.

MANN, A. B. *Romský dějepis*, Praha: nakladatelství učebnic Fortuna, 2001. 48 s. ISBN 80-7168-762-6.

NEČAS, C. *Historický kalendář, Dějiny českých Romů v datech*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1997. 123 s. ISBN 80-7067-769-4.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. 129 s. ISBN 80-7067-952-2.

PÁNA, L. *Vztah české majority a národnostních menšin v jihočeském kraji*, 1. vydání, Vysoká škola evropských a regionálních studií – České Budějovice, Dobrá Voda u Českých Budějovic, 2007. 193 s. ISBN 978-80-86708-53-9.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu č. 12, 1. vydání. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 183 s. ISBN 80-86621-07-3.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7184-569-0.

PRŮCHA, J. *Pedagogický výzkum: Uvedení do teorie a praxe*. Praha: Karolinum, 1995. 132 s. ISBN 80-7184-132-3.

SVOBODA, Z., SMOLÍK, A. a kol. *Pedagogická, sociální a zdravotnická práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením*, 1. vydání, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem: monografie, 2010. 400 s. ISBN 978-80-7414-328-1.

UNUCKOVÁ, M. *Žijí mezi námi historie a současnost Romů*, Karviná: Občanské sdružení „Sdružení Romů severní Moravy“, 2007. 35 s. ISBN 978-80-239-9286-1.

Legislativní zdroje

Československo. Zákon č. 117 ze dne 14. července 1927 o potulných cikánech. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1927, částka 52. ISSN 1211-1244.

Československo. Zákon č. 74 ze dne 17. října 1958 o trvalém usídlení kočujících osob. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1958, částka 29. ISSN 1211-1244.

Ostatní zdroje

Státní ústřední archiv Praha, fondy: Úřad předsednictva vlády, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zahraničních věcí

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 a graf č. 1 – Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 a graf č. 2 – Věk respondentů

Tabulka č. 3 a graf č. 3 – Vzdělání respondentů

Tabulka č. 4 a graf č. 4 – Národnost respondentů

Tabulka č. 5 a graf č. 5 – Evidence na úřadu práce

Tabulka č. 6 a graf č. 6 – Legálně zaměstnaní

Tabulka č. 7 a graf č. 7 – Nelegálně zaměstnaní

Tabulka č. 8 a graf č. 8 – Závislí na sociálních dávkách

Tabulka č. 9 a graf č. 9 – Drogově závislí

Tabulka č. 10 a graf č. 10 – Pravomocně odsouzení

Tabulka č. 11 a graf č. 11 – Druh bydlení

Tabulka č. 12 a graf č. 12 – Pobírání sociálních dávek na bydlení

Tabulka č. 13 a graf č. 13 – Dlužníci u bankovních domů či jiných organizací

Tabulka č. 14 a graf č. 14 – Dlužníci u fyzických osob

Tabulka č. 15 a graf č. 15 – Schopnost splácet své dluhy

Tabulka č. 16 a graf č. 16 – Hodnocení budoucnosti rodiny v Předlicích

Tabulka č. 17 a graf č. 17 – Hodnocení řešení problematiky v Předlicích ze strany města
Ústí nad Labem

Tabulka č. 18 a graf č. 18 – Hodnocení možnosti dalšího vzdělávání

Tabulka č. 19 a graf č. 19 – Hodnocení nabídky volnočasových aktivit pro děti

Tabulka č. 20 a graf č. 20 – Hodnocení dostupnosti služeb

Tabulka č. 21 a graf č. 21 – Hodnocení kvality života v Předlicích

Seznam příloh

I   Dotazník

Dobrý den,

jsem studentem Vysoké školy evropských a regionálních studií v Příbrami, obor Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě.

Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který se týká problematiky vzniku sociálně vyloučených lokalit Romů v České republice. Dotazník je anonymní, prosím Vás, abyste jej vyplňovali pravdivě.

Data z dotazníku jsou důležitá pro zjištění faktického stavu struktury obyvatelstva v sociálně vyloučené lokalitě v Ústí nad Labem – Předlice.

Pokud budete mít zájem pomoci mi při tvorbě mé bakalářské práce a tudíž se určitým způsobem podílet na řešení neutěšené situace v sociálně vyloučené lokalitě v Ústí nad Labem - Předlice, vyplňte, prosím tento dotazník. Zvolenou odpověď zakroužkujte, popřípadě doplňte.

Děkuji Vám za ochotu a čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku.

Libor Hyšpler, DiS.

Otázky k respondentovi:

Pohlaví	muž	žena		
Věk:	18-30	31-50	51-70	71 a více
Vzdělání:				
	žádné	základní	vyučen(-a)	středoškolské
				vysokoškolské
Bydliště:	.....			
Národnost	.....			
Státní občanství	.....			

Datum vyplnění dotazníku: .....

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI NA TÉMA SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ

- 1) Veden(-a) na úřadu práce ANO NE
- 2) Zaměstnán(-a) legálně ANO NE
- 3) Zaměstnán(-a) nelegálně ANO NE
- 4) Závislý(-á) na sociálních dávkách ANO NE
- 5) Drogově závislý(-a) ANO NE
- 6) Pravomocně odsouzen(-a) ANO NE
- 7) Současně bydlím
ve vlastním bytě v podnájmu na ubytovně ve vlastním domě
- 8) Na bydlení pobírám dávky ANO NE
- 9) Proč momentálně bydlíte v Předlicích?
.....
.....
.....
.....
- 10) Dlužník u bankovních domů či jiných organizací ANO NE
- 11) Dlužník u fyzických osob ANO NE
- 12) Jsem schopen splácet své dluhy ANO NE
- 13) Důvod neschopnosti splácet své dluhy
.....
.....
.....
.....
- 14) Budoucnost rodiny v Předlicích hodnotím jako
výbornou dobrou špatnou velmi špatnou
- 15) Řešení problematiky v Předlicích ze strany města Ústí nad Labem hodnotím
jako
výborné dobré špatné velmi špatné

- 16) Možnost dalšího vzdělávání hodnotím
výborně   dobře   špatně   velmi špatně
- 17) Nabídku volnočasových aktivit pro děti (např. hřiště, nízkoprahové kluby, klubovny) hodnotím jako
výbornou   dobrou   špatnou   velmi špatnou
- 18) Dostupnost služeb jako jsou škola, lékař, úřad, obchody hodnotím jako
výbornou   dobrou   špatnou   velmi špatnou
- 19) Kvalitu mého života v Předlicích hodnotím jako
výbornou   dobrou   špatnou   velmi špatnou